نامیلکەی

ماوتسی تۆنگ

پێڕست:

- هزری ماوتسی تۆنگ...........................زەردەشت نورەدین، وەلید عومەر
- ماو لە سەرەتاکانی ژیانیدا..................و. هاوڕێ ئەحمەد
- جەنگ و سیاسەت............................و. زەردەشت نورەدین
- خزمەتی خەڵك بکەن......................و. عەلی نورەدین
- ماویزم: تیۆر و پراکتیك(لە نیپاڵ)..........و. ناجی ئەفراسیاو
- مافی خۆمانە شۆڕش بکەین...................و. شاهۆ عەلی
- دژوەستانەوە بە ڕووی لیبراڵیزم دا...........و. وەلید عومەر
- قسەکردن لەبارەی پرسەکانی فەلسەفەوە......و. وەلید عومەر

ئیشی سەر بەرگ: شەماڵ سەعدوڵا

لەبڵاوکراوەکانی گرووپی نێگەتیف

هزری ماوتسی تۆنگ

زەردەشت نورەدین، وەلید عومەر

ماوتسی تۆنگ شۆڕشگێڕ، بیریار، تیۆریستی جەنگ و سیاسەت و ڕێبەری شۆڕشی چین بوو. ڕێبەرایەتیی گەورەترین شۆڕشی گەریلایی لە مێژووی مرۆڤدا کرد. هزری ماوتسی تۆنگ کەڵکەڵەی گۆڕینی جیهانی خستە زەینی سەدان ملیۆن کەسەوە لەسەرانسەری دونیادا و هاوکات مۆبۆلیزە و ساز و ئامادەی کردن. هیچ ڕێبەرێک لە مێژووی مرۆڤدا بە ئەندازەی **ماو** نەیتوانیوە کۆمەڵانی خەڵک ببزوێنێت و ئاراستەیان بکات. بە

زمانی هیگڵ، ماوتسی تۆنگ ڕۆحی جیهانی دەنواندەوە و ڕێبەرایەتیی ئاگایی دەستەجەمعی مرۆڤی بە شێوەیەکی جیهانی-مێژوویی دەکرد، و لە ئاسۆی مێژوویی خۆیدا ئەکچوالْبوون و بەرجەستەبوونی «ئایدیای موتڵەق» بوو بە ئاراستەی ڕزگاری و ئازادیی کۆمەڵانی خەڵکی جیهاندا.

قسەکردن لەسەر ماوتسی تۆنگ، بە تەنیا قسە کردن نییە لەسەر شەخسێک یان ڕێبەرێک یان بیریارێک بەڵکو قسەکردنە لەسەر چارەنووسی ڕزگاریی کۆی مرۆڤایەتی، قسەکردنە لەسەر مێژووی بەرەنگاری، قسەکردنە لەسەر خەبات و شۆڕشی سەدان ملیۆن مرۆڤ و هەروەها گۆڕینی هەلومەرجی مەعنەوی و مادیی ژیانی سەدان ملیۆن چەوساوە و بەشمەینەت. بەدەربڕینێکی تر، **ماو** ئاسۆی ڕزگاریخوازیی کۆی مرۆڤایەتییە لە ڕۆحی جیهانیدا کە تا ئاگایی دەستەجەمعیی مرۆڤ هەبێت ئەوا ئاسۆیەکی ڕزگارییە. لێرەدا ناکرێت قسە لەسەر هەموو ڕەهەندەکانی **ماو** بکرێت، ئەوەی لێرەدا قسەی لەسەر دەکەین بریتییە لە چەند کورتە سەرنجێک لەسەر هزر و فەلسەفە و جیهانبینیی **ماو** سەبارەت بە بەشدارییەکەی لە نەریتی مارکسیزمدا.

ژیژەک پێیوایە «یەکەم شت کە دەبێت بیکەین ئەوەیە بەتەواوی ئەو شوێنگۆڕگێیە قبوڵبکەین کە لە مێژووی مارکسیزمدا، بەچڕی لە دوو دالآن و ڕێڕەوی گەورەدا ڕوویداوە (یان باشترە بڵێین دوو لێکپچڕانی توندوتیژ)؛ ڕێڕەوێک لە مارکس‌ـەوە بۆ لینین [لینینیزم] لەگەڵ ئەوەشدا ڕێڕەوێک لە لینین‌ـەوە بۆ ماوتسی تۆنگ [ماویزم]. لەهەر کام لەم دوو ڕێڕەوەدا گۆڕانکاری و شوێنگۆڕکێ لە ئەسڵی مەنزوومەکەدا

ڕوویداوە". لێرەوە دەشێت بەر ئەوە بکەوین کە پراکتیزەکردنی مارکسیزم، دوو مەنزوومەی گەورەی مارکسیی بەرهەمهێناوە کە بریتین لە مەنزوومەی لینینی و مەنزوومەی ماوی. دیارە هەرکام لەم مەنزوومانە تایبەتمەندیی هاوبەش و جیاکەرەوەی خۆیان هەیە و ئێمە لێرەدا لەسەر مەنزوومەی ماوی ڕادەوەستین و هەڵوەستەی لەسەر دەکەین.

ژیژەک بەپێچەوانەی زۆرێک لە مارکسی و ئەکادیمییەکانی ڕۆژئاواوە (وەک کریس هارمەن، تۆنی کلیف، ڕایانا و لۆشەک کۆلافسکی ... هتد) پێیوایە مەنزوومەی ماوی لەڕووی تیۆرییەوە نەک هیچ کەموکوڕییەکی نییە، بەڵکو درێژکراوەی لۆژیکی، تەتبیقکردن و جێبەکردنی مارکسیزمە. دواجار جارێکی تر مارکسیزمی یونیڤێرساڵ و گەردوونی کردەوە و بە فۆرمێکی تر دایڕشتەوە. بە دەربڕینێکی تر هەموو ئایدیایەک بۆ ئەوەی یونیڤێرساڵ و گەردوونی بێت، ئەوا دەبێت لە سیاق و کۆنتێکستە جیاوازەکاندا دیسان خۆی دابهێنێتەوە. بەو مانایەی بتوانێت لە هەلومەرجە جیاوازەکاندا کار بکات. وەک ئەوەی لینین مارکسیزمی لە ڕوسیا و ماوتسی تۆنگیش لە چین لە دوو مەنزوومەی جیاوازدا بەگەڕخست.

ئەپیستمۆلۆژیای شۆڕشگێڕانە

لێرەدا پێمان باشە لە ڕێگەی ئەپیستمۆلۆژیای ماویستییەوە تیشک بخەینە سەر ئەو کلێشە باوەی کە پێیوایە "شۆڕش لە وڵاتێکی هەڵەدا ڕوویدا" بۆیە مارکسیزم لە سەدەی بیستدا

تووشی شکست بوو. واتە بەپێچەوانەی تیۆرەکەی مارکس-ەوە لە وڵاتە پێشکەوتووەکانی وەک ئینگلتەرا ڕووی نەدا کە سەرمایەداری لە هەموو شوێنێک باشتر تێیدا گەشەی کردبوو. لە جیاتیی ئەوە شۆڕش لە وڵاتێکی دواکەوتووی وەک ڕوسیا و پاشان لەو دواکەوتوتر واتە لە چین ڕوویدا. لە نەریتی مارکسیزمدا بە ئێستاشەوە دوو جۆر ئەپیستمۆلۆژیا هەیە کە ناکۆکن لەگەڵ یەک و ناکۆکییەکانیان لەم دوو ڕێسایەدا ڕووندەبێتەوە؛

١- تیۆری-پراکتیک

٢- پراکتیک-تیۆری-پراکتیک

لە ڕێسای یەکەمدا تیۆر پێش پراکتیک دەکەوێت واتە لەپێشینەیی(priority) تیۆر بەسەر پراکتیکدا ڕادەگەیەنێت. لەم ڕوانگە ئەپیستمۆلۆژییەوە، شۆڕش لە وڵاتیکی هەڵەدا ڕوویداوە لەبەرئەوەی لەگەڵ تیۆرەکانی مارکسدا دەقاودەق یەکناگرێتەوە و هەروەها خاڵێکی تری ئەوەیە کە ڕوانگەیەکی میتافیزیکییان بۆ میتۆد هەیە و پێیان وایە میتۆد گۆڕانکاریی بەسەردا نایەت و جێگیرە، ئەوەی دەگۆڕێت واقیعە و دواجار دەبێت واقیع بە گوێرەی تیۆر بپێورێت. لەبنەڕەتدا ئەم جۆرە لە ڕوانین بۆ تیۆری زانین(ئەپیستمۆلۆژیا) بەڕادەی پێویست ماتریالیستی نییە و بەقووڵی لەپەیوەندیی نێوان سوبێکت و ئۆبێکت تێنەگەشتووە، و دواجار دیالەکتیکی نییە و هاوکات لە ناواخنیشدا هەڵگری ترادسیۆنی بۆرژوازییە و شەرعیەت بە دابەشکاریی نێوان کاری زەینی و کاری بازوو و جەستەیی دەدات. لەلایەکی ترەوە بە تۆخی ئەپیستمۆلۆژیایەکی

کۆنەپارێزانەیە و ناتوانیت بە ڕادیکاڵی بەشداریی پرۆسەی گۆڕینی واقیع بکات. هەمیشە بیانوی ئەوەی هەیە کە هێشتا لە ڕووی تیۆرییەوە کاتی گۆڕینی واقیع نەهاتووە یان بەهەڵە واقیعمان گۆڕیوە(وەک ئەو خوێندنەوانەی کە بۆ ئەزمونی سۆسیالیست دەکرێت و پێی وایە سۆڤیەتی سەردەمی ستالین و چینی سەردەمی ماو سۆسیالیستی نەبووە بەڵکو شتی دیکە بووە). لەپێشبوونی تیۆر بەسەر پراکتیکدا و هاوکات و بەرگریکردن لە میتۆدی نەگۆڕ و خوێندنەوەی واقیع، تەنیا بە تیۆری پێش ڕووداوەکان، دژ بە ئەپیستمۆلۆژیای ماویستییە.

ڕێسای دووەم کە پوختەی ئەپیستمۆلۆژیای ماویستییە واتە "پراکتیک-تیۆری-پراکتیک" تەواو دیالەکتیکی و ماتریالیستی و شۆڕشگێڕانەیە. لەپێشبوونی پراکتیک بەسەر تیۆردا واتە یەک میتۆدی نەگۆری هەمیشەیی ناتوانێت هەموو واقیع و ڕوداوەکان بخوێنێتەوە (لە ڕووی ئۆنتۆلۆژییەوە میتۆدێک کە بۆ خوێندنەوەی ئوبێکتێکی دیاریکراو بەرهەمهاتووە لەکاتی گۆڕینی ئەو ئۆبێکتە بۆ ئوبێکتێکی نوێ لەڕووی کواڵیتییەوە ناتوانێت بیخوێنێتەوە). شۆڕش بە هەڵە ڕووینەداوە بەڵکو مارکس لە هەندێ شوێنی تیۆریزەکردنەکەیدا هەڵەی کردووە. واتە ئەوە پراکتیکە کە تیۆر ڕاستدەکاتەوە و هەڵیدەسەنگێنێت نەک ئەوەی تیۆر، پراکتیک هەڵبسەنگێنێت. ئەمە بەمانای پشتگوێ خستنی تیۆر نایەت بەڵکو بەمانای زیندووڕاگرتن و چالاك هێشتنەوەی تیۆرە. تیۆر لە پراکتیکەوە بەرهەمدێت و لە پراکتیکدا تاقی دەکرێتەوە و کەموکورتییەکەی دەردەکەوێت. بەشێوەیەکی دیالەکتیکی تیۆر لە پراکتیکدا ڕاستدەبێتەوە و پراکتیک لە تیۆردا چڕدەبێتەوە و ئەبستراکت دەبێت و بەهای

ئەپیستمۆلۆژی وەردەگرێت. لە ئەپیستمۆلۆژیای ماویستیدا پەیوەندیی نێوان پراکتیک و تیۆر پەیوەندییەکی دیالەکتیکییە و هاوکات پراکتیک پێش تیۆر دەکەوێت.

پراکتیک-تیۆر-پراکتیک، شۆڕشگێڕانەترین و ڕادیکاڵترین جۆری ئەپیستمۆلۆژیای ماتریالیستییە کە ئامانج لە ناسینی جیهان تێیدا بریتی دەبێت لە گۆڕینی جیهان و لەوەش زیاتر دەڕوات کە تەنیا دەشێت لە بەشداریکردن لە پراکتیکدا زانین بەدەستبێت؛ و بەشداریکردنیش لە پراکتیکدا بە مانا ماویستییەکەی واتە گۆڕین و ئەمەش لەم ڕستەی **ماودا** دەردەکەوێت کە دەڵێت " ئەگەر دەتەوێت فێری زانین بیت، دەبێت بەشداریی پراکتیکی گۆڕینی واقیع بکەیت، ئەگەر دەتەوێت تامی هەرمێ بزانیت دەبێت بیگۆڕیت واتە بیجویت". دواجار پراکتیکی کۆمەڵایەتی دەبێتە پێوەری درووستی زانینی مرۆڤ. مارکسیش لەمە کەمتری نەوتووە لە تێزەکانیدا دەربارەی فۆیەرباخ.

دیالەکتیکی ناکۆتا

هیچ فەیلەسوفێکی پێش مارکس و ئەنگڵس، بە ئەندازەی هیگڵ کاریگەریی لەسەر نەریتی مارکسیزم نەبووە. ئایدیالیزمی ئۆبێکتیڤی هیگڵ، لە ماتریالیزمەکانی پێش مارکس و ئەنگڵس زیاتر لە ماتریالیزمی دیالەکتیکی نزیکە. هەر ئەمەش بووە هۆی ئەوەی هیگڵ کاریگەرییەکی گەورە لەسەر نەریتی مارکسیزم

دابنێت. مارکس و ئەنگڵس ئایدیالیزمی ئۆبێکتیڤی هیگڵیان ئاوەژوو کردووە و خستیانە سەرپێ. تێهەڵکێشکردنی ئەم ئاوەژووبوونەوەیە لەگەڵ نەریتی ماتریالیزمی پێش مارکس و ئەنگڵس، ماتریالیزمی دیالەکتیکیی هێنایەگۆڕێ. دیالەکتیکی هیگڵی کە دیالەکتیکێکی ئایدیالیستییە لەلایەن مارکس و ئەنگڵسەوە گۆڕدرا بۆ دیالەکتیکی ماتریالیستی. بەڵام ئەم گۆڕینە هەمەلایەنە نەبوو و بۆیە دەبینین پاش مارکس و ئەنگڵس لە نەریتی مارکسیزمدا، دیالەکتیک نابێتە سەنتەر و لە جیاتی ماتریالیزمی دیالەکتیکی، ماتریالیزمی میکانیکی و لە جیاتی دیالەکتیکی ماتریالیستی جۆریک لە میتافیزیکی ماتریالیستی باڵی بەسەر مارکسیزمدا کێشا.

نیوەی یەکەمی سەدەی بیست، مارکسیزمی فەرمی و زاڵ لە ماتریالیزمی میکانیکیدا چەقیبەستبوو، و کاریگەریی هەمەلایەنەی لەسەر ڕەوتە جیاوازەکانی مارکسیزم لەسەر ئاستی دونیا دانابوو، و تەنانەت شۆڕببووەوە بۆ ناو ئەو باسانەی کە لەبارەی دروستکردنی سۆسیالیزمەوە بوو، بە جۆرێک تیۆری سەرەکیی بنیاتنانی سۆسیالیزم پێداگری لەسەر لەپێشبوونی گەشەکردنی هێزەکانی بەرهەمهێنان و لایەنی تەکنیکی دەکرد بۆ ئاواکردنی سۆسیالیزم. ئەمەش هۆکاری سەرەکی بوو بۆ هەڵەتێگەیشتن لە چەمکی پێشکەوتن و بەرەوپێشچوون کە بە پیشەسازیبوون هاوتاکرا. پاشهاتە ترسناکەکانی ئەم تێڕوانینە بە**شار**کردنی وڵات و بەپرۆلیتاریاکردنی سەنعەتیی کرێکار و جوتیار و پشتگوێخستنی گوند و کشتوکاڵ و هەروەها گرنگیدانی زۆر بە دیوە تەکنیکییەکان بوو. دەرەنجامی ئەمانەش

جیاوازیی گەورەی نێوان گوند و شار و پیشەسازی و کشتوکاڵ و کاری زەینی و کاری دەستی بوو.

ماوتسی تۆنگ هەرزوو هەستی بەم تێڕوانینە هەڵەیە لەمەڕ سۆسیالیزم کرد، و بنەڕەتێکی تری تیۆریی بۆ داڕشت. بەشداری تیۆریی چڕ و سەنتراڵی **ماو** لە نیوەی یەکەمی سەدەی بیستدا، لە کتێبەکانی وەک؛ "لەبارەی ناکۆکییەوە" و "لەبارەی پراکتیکەوە" بڵاودەبێتەوە. لە یەکەمیاندا ئۆنتۆلوژیایەکی نوێ بۆ مارکسیزم دادەڕێژێتەوە هاوشێوەی کتێبی "زانستی لۆژیک"ـی هیگڵ کە لەگەڵ مێژووی فەلسەفەدا کردی. هەر سەبارەت بەم داهێنانەوەی مارکسیزم لە لایەن ماوتسی تۆنگەوە، ئاڵتوسێر پێشنیاردەکات لەجیاتیی کتێبی "زانستی لۆژیک"ـی هیگڵ کتێبی "لەبارەی ناکۆکییەوە" بخوێنینەوە. لە دووەمیاندا جەخت لەسەر ئەپیستمۆلۆژیای ماتریالیستیی شۆڕشگێڕانە دەکاتەوە کە ئەمەش هاوشێوەی ئەو هەوڵەی هیگڵە لە کتێبی "فینۆمینۆلۆژیای ڕۆح"دا کە لە ئەپیستمۆلۆژیای ئایدیالیزمدا دەیدات.

هیچ فەیلەسوفێک لە مێژوودا، وەک ماوتسی تۆنگ نەیتوانیوە کاتیگۆریی "ناکۆکی" تیۆریزەبکات و جیهانبینی و پارادایمێکی بیرکردنەوەی لەسەر هەڵچنێت و تێیدا دیالەکتیکی ماتریالیستی تا دوا سنور ڕادیکاڵ و شۆڕشگێڕانە بکاتەوە، و بەئاسانی بگەیەنێت کە مۆدیلێکی تر بۆ دیالەکتیک دابهێنێت بەناوی "دیالەکتیکی ناکۆتا". دەشێت کۆی فەلسەفەی ئالان بادیۆ بە درێژکردنەوە و کارکردن لە "دیالەکتیکی ناکۆتا" ناوزەد بکەین. ئاڵتوسێریش بە گەڕانەوە بۆ مۆدێلی بیرکردنەوەی ماو، خوێندنەوەی نوێی لە مارکسیزمدا هێنایە ئاراوە و ئەمەش لە

چەمکە سەرەکییەکانی ئاڵتوسێردا دەردەکەوێت. ژیژەکیش باس لە گرنگیی تیۆریزەکردنی کاتیگۆریی "ناکۆکی" لە لایەن ماوە دەکات و دەڵێت: "ئاشکرایە بەشداریی سەرەکی ماوتسی تۆنگ لە فەلسەفەی مارکسیزمدا، بریتییە لە [تیۆریزەکردنی] ورد و ئاڵۆزی چەمکی ناکۆکی. تێزی سەرەکیی تێکستە مەزنەکەی، بەناوی "لەبارەی ناکۆکییەوە" بریتییە لە دوولایەنی و جووتپەهەندیی ناکۆکی، واتە ناکۆکیی سەرەکی و ناکۆکیی لاوەکی لە جووڵەی بەردەوامدا. جووتلایەنیی ناکۆکی شایەنی خوێندنەوەی ورد و قووڵە. **ماو** مارکسیستە دۆگماکانی سەرکۆنەدەکرد چونکە ئەوان لەوە تێنەدەگەشتن کە یونیڤێرساڵێتی و گەردوونیبوونی ناکۆکی لە پارتیکولاریتی و جوزئیبوونی ناکۆکیدا نیشتەجێیە".

ماو لە ڕێگەی قووڵبوونەوە و تیۆریزەکردنەوەی کاتیگۆریی "ناکۆکی"ـەوە ڕەخنەی لە سەنتێزی هیگڵی گرت و بە سەنتێزێکی سازشکارانە ناوزەدی کرد کە کۆنەپارێزی بەرهەمدێنێت. سەنتێزی هیگڵی دۆخێکی نوێی تێز و ئەنتیتێزە کە پێکەوە تێهەڵکێشبوون و ئاستێکی گەشەسەندووتریان بەرهەمهێناوە. بەڵام سەنتێزی ماویستی، پانتایی ناکۆکی تێز و ئەنتیتێزە کە بەگوێرەی پۆتانشێڵی ناوەکی و هەلومەرجی دەرەکیی دۆخەکە، یەکێکیان ئەویتریان وەلاوە دەنێت و سەردەکەوێت. ئەم پرۆسەیەش لە ئاسۆیەکی ناکۆتادا دووبارە دەبێتەوە لەبەرئەوەی لە دیالەکتیکی ناکۆتای **ماودا** بەپێچەوانەی هیگڵەوە دوا کاتیگۆری و دوادۆخ بوونی نییە و گۆڕینی چەندێتی بۆ چۆنێتی و چۆنێتی بۆ چەندێتی بۆ هەمیشە بەردەوامە. دیالەکتیکی ناکۆتا شۆڕشگێڕانەترین عەشقە بۆ

حەقیقەت، بەجۆرێک کە دیالەکتیککاری ناکۆتا وەک جەنگاوەری حەقیقەت بۆ هەمیشە عاشقی حەقیقەتە و لەپێناویدا خەبات دەکات و لە ناکۆتا پرۆسەدا مل بۆ سازش نادات و هەرگیز لەگەڵ ناحەقیقەتدا تەبا نابێت. دواجار هەموو ئەمانەش لە سیاسەتی حەقیقەتدا پوختدەبنەوە و حەکایەتی گەورەی مرۆڤایەتی درووستدەکەن، حەکایەتی ڕزگاریی مرۆڤ و بنیاتنانی جیهانی بێچین و بێچەوسانەوە.

ماوتسی تۆنگ لە کوردستان

لەناو بزووتنەوەی چەپ و کۆمۆنیستەکانی باشوری کوردستاندا، ماوتسی تۆنگ ئەگەرچی ناوێکی دیار و شوناسی چەندین گروپ و بزووتنەوەیەک بوو لە حەفتاکاندا، بەڵام هزری ماوتسی تۆنگ بەباشی نەخوێنراوەتەوە و بەقووڵی نەکەوتە بەرباس، و پاڵنەرە ناوەکییەکانی بزووتنەوە چەپگەراکانی حەفتاکان، ماویزمی نەهێنایە ناو مێژووی بەرەنگاریی کوردەوە و ئەمەش هۆکاری سەرەکی بوو بۆ ئەوەی لە هەشتاکان و نەوەتەکاندا ماوتسی تۆنگ ناوێکی بێزراوی ناو چەپەکانی باشوری کوردستان بێت.

لە شەستەکان و حەفتاکاندا، لەسەر ئاستی دونیا، مارکسیزمی فەرمی و مارکسیزمی ڕادیکاڵ و شۆڕشگێڕ، ماویزم بوو. هۆکاری ئەمەش ئەو گۆڕانکارییانە بوو کە لە کۆتایی پەنجاکاندا لە سۆڤیەت ڕوویدا. پاش مردنی ستالین، خرۆشۆف لە کۆنگرەی بیستی حیزبی کۆمۆنیستدا ڕاپۆرتە بەناوبانگەکەی

لەسەر ستالین پێشکەشکرد و زۆرێک لە کارەکانی ستالینی ئیدانە کرد و پرۆژەی "لەستالینداماڵین"ی سۆڤیەتی بەگەڕخست. ئەم هەنگاوە کۆنەخوازەی خرۆشۆف ڕێگەی خۆشکرد بۆ گەڕانەوەی سەرمایەداری بۆ سۆڤیەت و هاوکات بزوتنەوەی ئەنتەرناسیۆنالیستی کۆمۆنیستەکانی جیهانی توشی بێسەروبەرەیی و سەرلێشێوان کرد، و نائومێدییەکی گەورەی لەناو بزووتنەوە شۆڕشگێڕییەکانی جیهاندا درووستکرد.

لەبەرامبەر ئەم هەنگاوانەی خرۆشۆڤدا، ماوتسی تۆنگ وێڕای ئەوەی ڕەخنەی لە ستالین هەبوو بەڵام پشتگیریی هەنگاوەکانی ستالینی کرد و سۆڤیەتی پاش ستالینی بە سۆسیال-ئیمپریالیزم ناوبرد، و هەموو هەنگاوەکانی خرۆشۆفی ئیدانەکرد. ئەمەش بووە هۆی ئەوەی لە شەستەکان و هەفتاکاندا ماویزم ببێتە مارکسیزمی ڕەسمیی جیهانی.

ئەم ڕووداوە نێودەوڵەتیانە کاریگەریی لەسەر بزووتنەوە شۆڕشگێڕییەکانی باشوری کوردستان هەبوو. ماویزم کە مارکسیزمی فەرمی بوو، بووە هۆی ئەوەی تێکستەکانی ماوتسی تۆنگ بەباشی نەخوێنرێتەوە و بەقووڵی نەیخەنە بەرباس. بزووتنەوە شۆڕشگێڕییەکانی حەفتاکانی باشوری کوردستان، چەند ناميلكەيەكی ماوتسی تۆنگیان بەمەبەستی پەروەردەکردنی شۆڕشگێڕان بەکاردەهێنا و خۆیان پێ ڕێک دەخست و دەقاودەق وەریاندەگرت، کە ئەمەش لەبنەڕەتدا لەگەڵ هزری ماوتسی تۆنگدا ناکۆکە. هۆکارێکی تری ئەوەی کە ماوتسی تۆنگ لێرە بە باشی نەخوێنرایەوە ئەوەبوو پاش مردنی ماوتسی تۆنگ لە ساڵی ١٩٧٦دا بزووتنەوە شۆڕشگێڕییەکانی جیهان توشی پشێوی

و کەرتبوون بوون. لەبەرئەوەی پاش مردنی ماوتسی تۆنگ لە چیندا کودەتا کرا و چین گەڕایەوە بۆ سەرمایەداری و چیدی پاڵپشتی بزووتنەوەی شۆڕشگێڕیی ئەنتەرناسیۆنالیستیی نەکرد.

دواهۆکار کە بکرێت لێرەدا ئاماژەی پێبدرێت لەمەڕ ئەو باسە ئەوە بوو کە گروپ و کۆمەڵە شۆڕشگێڕییە چەپەکانی کوردستان کە دواتر حیزبیشیان درووستکرد، مەیلێکی فروانیان بۆ بیرنەکردنەوە و کۆپیکردنی ڕۆژئاوا و لەبەرچاو نەگرتنی هەلومەرجی لۆکاڵی و مێژوویی ئەم ناوچەیە هەبوو: بەجۆرێک کە مارکسیزمێکی پەتی و ئەبستراکتیان دەنواندەوە.

پەراوێزخستنی هزری ماوتسی تۆنگ لە ناو چەپی باشوری کوردستاندا، بە شێوەیەکی ترسناک تا ئاستی کاریکاتێر ڕۆیشت. بەجۆرێک کە هەموو خەبات و شۆڕش و هزری ماوتسی تۆنگیان بە وشەیەک فڕێدا و خستیانە پەراوێز: بە وشەی ناسیۆنالیست. هەموو لێکدانەوە و خوێندنەوەیان بۆ ماویزم ئەوەبوو کە **ماو** ناسیۆنالیست بووە. ئەمە دەرەنجامی ئەو خەتە سیاسییە هەڵەیە بوو کە بزووتنەوەی کۆمۆنیستی لە نەوەتەکان پوکاندەوە(لە حەفتاکانیشدا پاشگری "ئەندێشەی ماوتسی تۆنگ" لەسەر ناوی کۆمەڵەی مارکسی لینینی هەڵدەگیرێت و فڕێدەدرێت).

ماویزم و هزری ماوتسی تۆنگ لە باشوری کوردستان نەک هەر نەخوێنراوەتەوە بەڵکو بەتوندی لەلایەن نوخبەی چەپەوە وەلاوەنراوە. لێرەدا وەک گەنج ڕووی دەممان لە گەنجانی ڕادیکاڵ و چەپە کە بەهیچ شێوەیەک ئەزمونی هەڵەی چەپ و کۆمۆنیستەکانی پێشوو دووبارەنەکەنەوە و بەڕادیکاڵی دابڕێن

لە هێڵی فکری و هزرییان. لەبەرئەوەی هەرلە بنەڕەتەوە هەڵەن و هزر و ئایدیای ئەوان بۆ باشوری کوردستان نابێت. ئەوەی گرنگە بۆ ئێمە، ئەوەیە سود لە مارکسییە ڕادیکاڵەکانی مێژووی مارکسیزم ببینین و کۆمۆنیزمی نوێ سەرپێ بخەین و شوناسێکی نوێ کە لەگەڵ ئەم ناوچەیەی خۆمان بگونجێت، لە ڕووی مێژوویی و جیۆپۆلۆتیکەوە بۆ کۆمۆنیزم درووستبکەین و بە هەموو شێوەیەک لە بیرنەکردنەوە و کۆپیکردن دوورکەوینەوە. ئەوەی ماوتسی تۆنگ لە چیندا کردی لێرە ئێمە لەهەلومەرجی خۆماندا بیکەین..

ماو لە سەرەتاكانی ژیانیدا

و. هاوڕێ ئەحمەد

ماوتسی تۆنگ لە ٢٦ی ئۆكتۆبەری ١٨٩٣ لە گوندی شاوشانگ چونگ لە دۆڵی بەپیتی شاوشانگ لە ناوچەی هونان لە چین لەدایكبووە. ئەو ناوچەیەی ماوی تێدا لەدایكبوو ناوچەیەكی دەوڵەمەندی كشتوكاڵییە، و شوێنێكی ستراتیژییە لەبەرئەوەی زۆرێك لە ڕێگە سەرەكییەكان و ڕووبارەكان بەوێدا تێدەپەڕن، بەهۆی بەپیتیی ناوچەكەوە خەڵكی هۆنان(یەنان) بە جوتیار ناسرابوون، بەڵام لە كۆتایی سەدەی نۆزدە و سەرەتای سەدەی بیستەمدا هونان بوو بە سەنتەری ڕۆشنیری و بەرهەڵستی و شۆڕشگێری. زۆرێك لە خوێندەوار و ئەكادیمییەكان، هەروەها جەنەراڵە سەربازییەكان هونانی بوون كە بنەمای ئیمپراتۆریەتی چینیان پێكهێنابوو، هەر ئەمانیش دواتر لە ساڵەكانی ١٨٥٠ بۆ ١٨٦٤ بەشێكی سەرەكیی شۆڕشی جووتیاریی چینیان پێكهێنا. هونان بوو بە سەنتەری سەرەكیی ئەو شۆڕشە و جێگای كۆبوونەوەی سەدان هەزار شۆڕشگێڕ. ئەم بەشدارییە بەرچاوەی هونانیەكان لە شۆڕشی جووتیاریی چیندا لە ئەنجامی ئەو

برسییەتییەوە هاتەکایەوە کە دووچاری ببوون، کە خاوەن زەوییەکان سەرانەی زۆریان لە خەڵکی ناوچەکە وەردەگرت و بۆ بەرژەوەندیی خۆیان بەکاریاندەهێنان، بەڵام ئەم شۆڕشە لەکۆتاییدا بە شێوەیەکی دڕندانە سەرکوتکرا. ماو هێشتا لەساڵەکانی تەمەنی منداڵی و لاوێتییدا بوو کە خەڵکی ناوچەکە یادی ئەم شۆڕشەیان دەکردەوە. باوکی ماو، ماو جین‌شینگ لە خێزانێکی هەژاری جووتیار لەدایکبووە، لە تەمەنی حەوت ساڵیهیوە ناچارکرا ببێت بە سەرباز لە بری قەرزەکانی باوکی، کاری زۆر قورس و تاقەتپڕووکێنی دەکرد بۆ ئەوەی بتوانێت لەدوای دانەوەی قەرزەکانی باوکی زەوییەکانی خۆیان بکڕێتەوە. ماو، کە تەمەنی بوو بە شانزە ساڵ هێشتا خێزانەکەی هەر هەژاربوون، و خواردنی ڕۆژانەیان هێلکە، و مانگانە سێ چوار جار گۆشتیان دەخوارد. باوکی ماو زۆر بەزوویی منداڵەکانی خستە سەر کار. ماو لە تەمەنی شەش ساڵییەوە لە کێڵگەکاندا دەستی بە کارکردن کرد، دایکی ماو، وێن چیمی، لەدایکبووی گوندی زیاگزیانگە، کە تەنها شەش میل لە گوندەکەی باوکی ماوەوە دوورە. ماو کوڕی گەورەی خێزانەکەیانە و دوو برای لە خۆی بچوکتر و خوشکێکی هەڵگیراوەی هەبوو. هەرسێکیان لە ساڵەکانی دواتردا بە زوویی بوون بەئەندامی پارتی کۆمۆنیستی چینی، کە ماو یەکێکە لە دامەزرێنەرانی؛ بەڵام هەرسێکیان لە سەرەتای شۆڕشدا کوژران. ماو هەر لە تەمەنی لاوێتییەوە وەکو شۆڕشگێڕێك دەرکەوت، ناوی باوکی نابوو (هێزی دەسەڵات)و زۆرجار لەگەڵ دایکی و براکانیدا یەکیان دەگرت دژی دەسەڵاتەکانی باوکی. لە قوتابخانەدا هەمیشە وەکو نەیاری نەریت دەردەکەوت، لە تەمەنی حەوت ساڵیدا جارێك بەرهەڵستی مامۆستاکەی کرد کە بە هۆیەوە ڕایکرد بۆ چیاکانی دەورووبەری گوندەکە و ماوەی سێ ڕۆژ مایەوە. یەکەم قوتابخانە کە ماو تێیدا دەستی بەخوێندن کرد قوتابخانەی سەرەتایی گوندەکەی خۆیان بوو، زۆر بەزوویی فێری خوێندن و نوسین

بوو، هەر لە سەرەتاوە توانایەکی باشی خوێندنەوەی هەبوو. ئەو کتێبانەی دەخوێندەوە کە باسی سەرکێشی و جوامێریی شۆڕشگێڕەکانی دەکرد. زۆر شەو هەتا بەیانی لەبەردەم چرا و مۆمەکاندا دەیخوێندەوە. باوکی خوێندەوارییەکی زۆر کەمی هەبوو، پێی خۆش نەبوو ماو بەردەوام بێت لەسەر خوێندن بەڵکو دەیویست لە کێلگەکاندا کار بکات، بۆیە لە ساڵی ١٩٠٦ لە قوتابخانە دەریکرد، بەڵام ماو رێگەی کتێبخوێندنەوەوە بەردەوام بوو. باوکی هاوسەرگیریی وەکو چارە بۆ ئەم سەرکێشییەی ماو دانا و بڕیاریدا هاوسەرگیریی پێبکات، بۆیە لەتەمەنی چواردە ساڵیدا کچێکی ناوچەکەی خۆیانی بۆ هێنا. ماو بەم هاوسەرگیرییە ڕازی نەبوو. لە ناوچەکەدا کەشی شۆڕش بەخێرایی تەنەشەی دەکرد. لەو کاتەی کە ماو لە تەمەنی لاوێتییدا بوو، دوو شۆڕش ڕوویدا کە دووەمیان کاریگەرییەکی گەورەی لەسەر ماو دانا: یەکەمیان شۆڕشی هونانیەکان لە ساڵی ١٩٠٦ کە (پارتی نەتەوەیی خۆری یات سێن) سەرکردایەتیی دەکرد و دووەمیشیان شۆڕشی جووتیارانی ناوچەی شاوشان دژی خاوەن زەوییەکان. هەردوو شۆڕشەکە بەزوویی کپکرا و شۆڕشگێرەکان لە سێدارەدران. ماو لە ساڵی ١٩١٠ دەستیکردەوە بە خوێندن لە گوندەکەی دایکیدا. ئەو خوێندکارانە لە قوتابخانەکەی ماودا دەیانخوێند کە لە خێزانە دەوڵەمەند و خاوەنزەوییەکانەوە هاتبوون، بەڵام ماو زۆر بەزوویی وەکو خوێندکارێکی زیرەك و درەوشاوە دەرکەوت، زۆرینەی جار دوای ئەوەی هاوڕێکانی دەڕۆشتنەوە ئەو لە پۆلەکەی دەمایەوە و دەیخوێند. مامۆستاکانی بە تواناکانی ماو سەرسام بوون، بە سەرکەوتوویی قوتابخانەی ناوەندیی تەواوکرد. لە ساڵی ١٩١١ خوێندنی دواناوەندیی لە قوتابخانەیەك دەستپێکرد لە شاری چانگشا، کە بە پایتەختی هەرێمی هونان ناسرابوو. دەبوو چل میل بە پێ ببڕێت بۆ ئەوەی بگات بە قوتابخانەکەی. لە تەمەنی هەژدە ساڵیدا بوو بۆ

یەکەمجار شاری بینی. چانگشا بەشاری ڕۆشنبیری ناسرابوو، لە یەکەم ساڵی خوێندنی ماو لەو شارەدا شۆڕشێك سەریهەڵدا، شۆڕشێك کە مامۆستایان و خوێندکاران سەر ڕێیان خستبوو. ماو زۆر بەزوویی بەشداریی تێداکرد، شۆڕشەکە بەزوویی لە لایەن بۆرژوازەکانەوە سەرکپکرا، ماو بڕیاریدا پەیوەندی بکات بە شۆڕشی چەکدارییەوە. دوای پێنج مانگ لەو شۆڕشەش دەستی لە کار کێشایەوە و گەڕایەوە بۆ چانگشا. ماو بۆ ماوەی پێنج ساڵ لە ساڵی ١٩١٣بۆ ١٩١٨ وەکو مامۆستای کۆلێژ لە هونان دەستی بە وانەوتنەوە کرد. ڕووخانی حکومەتی ناوەندیی چین و بەرپابوونی جەنگی جیهانی یەکەم، کەشێکی تری هێنایەئاراوە. لەو ساڵانەدا ئایدیاکانی ماویش زیاتر شێوەی خۆی چەسپاند، لە ساڵی ١٩١٥ ئەوکاتەی ماو مامۆستای کۆلێژ دەبێت گرووپێك بۆ خوێندکارەکانی دروستدەکات. گرووپەکە لەسەر بیرۆکەی خۆبەڕێوبردن دادەمەزرێت. ئەم گرووپە کە ماو خۆی دامەزرێنەری بوو، بۆ بەرگریی خوێندکارەکان بوو بەرامبەر دەسەڵاتەکانی مامۆستا و کۆلێژ. دواتر گرووپەکە بووە هەوێنی ڕێکخراوی خوێندکارانی پارتی کۆمۆنیستی چین لە ناوچەی هونان. هەمیشە خوێندکارەکانی بارگاوی دەکرد بە بیری شۆڕش. لە ئەنجامی پەلاماردانی سەربازی دژی خۆپیشاندانی خوێندکاران، زیاتر هێزیان لەو چەوسانەوەوە وەردەگرت و ماو خۆی سەرکردایەتیی خۆپیشاندانەکانی خوێندکارانی دەکرد. دواتر بەشێك لە خوێندکارەکانی ئەم ڕێکخراوەی لە چوارچێوەی بەتالیۆنێکی سەربازیدا ڕێکخست. هەندێك لە پۆلیسی ناوچەکەش چوونە پاڵیان و شەڕ دژی جەنەراڵە سەربازییەکان دەستی پێکرد و چەند هێرشێکیان دژی سوپاکرد بە مەبەستی دەستکەوتنی چەك و تەقەمەنیی سەربازی. ماو دەستیکرد بە بانگەشە بۆ درووستکردنی هێزێکی سەربازیی گەورەتر، ئەمە لەکاتێکدا جەنگی جیهانیی یەکەم لە ساڵەکانی سەرەتایدا بوو. ماو هەر لە سەرەتاوە لەچەند ڕوویەکەوە توند

وەستایەوە بەرامبەر بە دیاردە کۆمەڵایەتییەکان، وەکو مادەی هۆشبەر و لەشفرۆشی. بەتوندی دژی ستەمی سەر ئافرەتان وەستایەوە، دەیوسیت ئافرەتان لە شۆڕشەکەدا بەشدارییان هەبێت، لەڕێگەی نوسینەوە لاوەکانی هاندەدا یاری وەرزشی بکەن بۆ ئەوەی لەڕووی جەستەییەوە بەهێز بن، لەو کاتەدا ماو خۆیشی زۆر گرنگیی بە جەستەی خۆی دەدا، خۆی و خوێندکارە-سەربازەکان پێکەوەساڵێك بەردەوام بوون لە خولی پەروەردەکردنی جەستەیی و بەهێزکردنی بەرگریی لەش لەڕێگەی وەرزش و مانەوە لەناو ئاوی سارد و شاخەوانیکردندا. لە ساڵی ١٩١٧ ماو و هاوڕێ خوێندکار و مامۆستاکانی خوێندنگەیەکی ئێوارانیان بۆ کرێکارەکانی کارگە و کێڵگەکانی شاری چانگشا کردەوە کە بەخۆڕایی وانەی تێدا دەوترایەوە. لە ساڵی ١٩١٨ کۆمەڵەیەکی کردەوە بۆ لێکۆڵینەوە و پەروەردەکردن بۆ ماوەی یەك ساڵ. ئەم کۆمەڵەیە دواتر بوو بە هەوێنی دروستبوونی پارتێکی سیاسی، هەر لە سەرەتای دروستبوونەوە کۆمەڵەکە سوور بوون لەسەر ئەکت و بەشداریی سیاسی. لە پاڵ دیبەیت و چالاکییە ڕۆشبیرییەکانی خۆیاندا، وانەکانی شۆرش و چۆنیەتی سەر ڕێخستنی شۆڕشی تێدا دەخوێندرا. هەروەها بەشێك لە چالاکییەکانی کۆمەڵەکەیان تەرخانکردبوو بۆ خوێندنەوەی بابەتە کۆمەڵایەتییەکان کە ئەوکات چین و ناوچەی هونان گیرۆدەی بووبوون لەمەڕ بەشدارنەبوونی ئافرەتانو سەرکوتکردنیانو نەریتی کۆنی هاوسەرگیری. شەوان سەردانی کارگە و کێڵگەکانیان دەکرد و بەشدار دەبوون لەو خۆپیشاندانانەی کە دژی ئیمپرالیزمی یابانی دەکرا، ئەو کۆمەڵە بچوکە لە پاڵ کارەکانی تریاندا دەردەشەی ئەوەشیان دەکرد کە زمانێکی ستاندار لە داهاتوودا سەر پێ بخەن، لە دواتردا سیانزە کەس لەم کۆمەڵەیە بوون بە دامەزرێنەری پارتی کۆمۆنیستی چین کە لە ساڵی ١٩٢١ دامەزرا.

ساڵی ١٩١٨ کە ماو مامۆستای کۆلێژ دەبێت، دایکی دەمرێت. لە دوای مردنی دایکیەوە شاری چانگشا جێدەهێڵێت و دەڕواتە پەکین کە پایتەختی چینە. لەوێ بۆ ماوەی شەش مانگ بەرامبەر بە بڕە پارەیەکی کەم *لی تاچا* دەیخاتە سەر کار و دەبێت بە یاریدەرەی کارمەندی کتێبخانە لە زانکۆی پەکین، *لی* یەکێك لە ڕۆشنبیرە بەرچاوەکانی ئەوکاتی چین بوو و بەوە ناسرابوو کە لایەنگری شۆڕشی ڕوسیایە. یەکێك دەبێت لەوانەی شۆڕشی ڕووسەکان بە چین ئاشنا دەکات، لەژێر کاریگەریی *لی* دا، ماو دەستدەکات بە خوێندنەوەی کتێبەکانی لینین و پەیوەندی دەکات بەو کۆمەڵەیەوە کە *لی* دایمەزراندبوو بۆ خوێندنەوەی فیکری مارکس. ئەم گرووپە دەبێتە دەرفەتێکی باش بۆ ماو کە زۆرێك لە ڕۆشنبیرە مارکسییەکان بناسێت. یەکێك لەوانە چێن *توهسوە* کە سەرنوسەری گۆڤاری (نەوەی نوێ)یە و ماو لەو گۆڤارەدا وتار و نوسینەکانی خۆی بڵاو دەکاتەوە. چێن دواتر دەبێت بە یەکەم سکرتێری پارتی کۆمۆنیستی چین. ماو تەنها شەش مانگ لە پەکین بەسەردەبات، لەو ماوەدا دەکەوێتە خۆشەویستیەوە لەگەڵ *یەنگ کەیهوی* کە خوێندکاری کۆلێژی ڕاگەیاندنە لە زانکۆی پەکین، و کچی یەکێك لە هاوڕێ مامۆستاکانی کۆلێژی چانگشایە. بۆ ماوەیەك ئەم خۆشەویستییە بەنهێنی دەمێنێتەوە، چونکە هەردووکیان لە گەنگەشەی وەڵامی ئەو پرسیارەدابوون کە ئایا ئەم کاتە کاتی عیشقە کە وڵات پێویستی بە هەردووکیانە! بڕیاریاندا کاتەکانیان بۆ شۆڕش تەرخانبکەن و عیشقەکە بۆ کاتێکی تر دوابخەن. لە مانگی چواری ١٩١٩دا، چەند ڕۆژێك پێش شۆڕشی چواری مەی، ماو گەڕایەوە بۆ شاری چانگشا. شۆڕشەکە لەلایەن خوێندکارانی دیموکراتی دژەئیمپریالیزمەوە هەڵگیرسابوو و تەواوی چینی تەنیبووەوە. زۆری نەبرد شۆڕش کەوتە دەستی کرێکار و خاوەنپیشە و دوکاندارەکان. ماو چووە پاڵ شۆڕشەکە و دەستیکرد بە هاندانی سیاسی لە بەرژەوەندیی شۆڕش و بڵاوکردنەوەی بیری

مارکسیزم لەناو خوێندکاراندا، لەهەمان کاتدا (یەکێتیی خوێندکارانی هونان)ی دامەزراند کە پێکهاتبوون لە خوێندکارانی زانکۆ. هەروەها ڕابەڵەی کۆمەڵەکانی دامەزراند بۆ دەستبەسەراگرتن و سوتاندنی شتومەکی یابانیەکان کە ئەوکات چینیان داگیرکردبوو. هەروەها گۆڤارێکی هەفتانەی بە ناوی (ڕووباری زیانگ) دامەزراند و بەزوویی کاریگەریی لەسەر خوێندکاران لە باشوری وڵات دەرکەوت، بەڵام گۆڤارەکە لە ئۆکتۆبەری ١٩١٩ قەدەغەکرا. ماو بەردەوام بوو لە نوسین و لە گۆڤار و ڕۆژنامەکانی هونان بڵاویدەکردنەوە. لەم کاتەدا پەکین و شەنگەهای بوونە پاڵپشتی شۆڕشی هونان. لە شوباتی ١٩٢٠ گەڕایەوە بۆ پەکین و دەستیکرد بە دامەزراندنی حیزبی کۆمۆنیستی چین. بۆ دامەزراندنی حیزبەکە کەوتە گفتوگۆ لەگەڵ *لی* و ڕۆشنبیرە مارکسیەکانی تردا. سەردانی کرێکاری کارگە و کێڵگەکان و وێستگەی شەمەندەفەرەکانیان دەکرد و بیری مارکسیان پێ ئاشنا دەکردن. هەروەها دووبارە چاوی کەوتەوە بە یەنگ و بڕیاریاندا خۆیان بۆ شۆڕش تەرخانبکەن. دوای پەکین، ماو چوار مانگی لە شاری شەنگەهای بەسەر برد، کە گەورەترین شاری پیشەسازی و بازرگانیی چین بوو. لەگەڵ *لی* پێکەوە سەردانی ڕۆشنبیرە مارکسییەکانیان کرد. بۆ بژێویی ژیانی خۆی وەکو کرێکار لە یەکێك لە کارگەکاندا دەستیکرد بە کار کە ڕۆژانە دوانزە کاتژمێر کاری دەکرد و لە پاڵ کارەکەیدا یەکەم گرووپی کۆمۆنیستیی شەنگەهایان دامەزراند. دواتر گەڕایەوە بۆ هونان و گرووپێکی تری هاوشێوەی لەوێش دامەزراند. لەو کاتەدا باوکی کۆچی دوایی کرد و هەردوو براکەی و خوشکەکەی لە گرووپەکەدا بەشداربوون. لێرەش بۆ بژێویی ژیانی بووە بەڕێوەبەری قوتابخانەیەکی سەرەتایی و لە کۆلێژی شەنگەهای وانەی دەوتەوە. لە کۆتایی ١٩٢٠دا لەگەڵ یەنگ هاوسەرگیرییانکرد و بۆ ماوی ساڵ و نیوێك لە چانگشا مانەوە، وەکو دوو کەسی کۆمۆنیست بەردەوام بوون لەکاری

سیاسی، بوون بە خاوەنی دوو کوڕ، یەکێك لە کوڕەکانی لە ساڵی ١٩٥٠ وەکو خۆبەخشێك لە جەنگی نێوان کۆریا ئەمەریکادا کوژرا. یەنگی هاوسەریشی بە تۆمەتی کاری نهێنی بۆ پارتی کۆمۆنیستی چین لە ساڵی ١٩٣٠ دەستگیرکرا و لە سێدارەدرا. ماو لە کاری سیاسی و دامەزراندنی پارتی کۆمۆنیستی چین بەردەوام بوو. دوای درووستکردنی گرووپی کۆمۆنیستیی هونان، ڕۆیشتەوە بۆ شەنگەهای و یەکەم کۆنگرەی گرووپی کۆمۆنیستیی شەنگەهایی بە نهێنی ئەنجامدا کە پێکهاتبوون لە پەنجاوحەت هاوڕێ. لە ساڵی ١٩٢١دا یەکێتیی بازرگانیی کۆمۆنیستی دامەزراند. لە ساڵی ١٩٢٢ لقی هونانی فیدراسیۆنی کرێکارانی چینی دامەزراند و خۆیشی بووە سەرپەرشتیاری. لە کۆنگرەی دووەمی پارتی کۆمۆنیستی چین کە ساڵی ١٩٢٢ بەسترا، بەشداریی نەکرد، بەڵام لە ساڵی ١٩٢٣دا بەشداریی کۆنگرەی سێهەمی کرد، و بە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی هەڵبژێردرا.

سەرچاوە:

/https://ri-ir.org/2012/01/02/mlmbasic

جەنگ و سیاسەت

ماوتسی تۆنگ

وەرگێڕانی: زەردەشت نورەدین

"جەنگ درێژەی سیاسەتە"، بەم مانایە جەنگ سیاسەتە، جەنگ لە خۆیدا ئەکتێکی سیاسییە و لەسەردەمانی کۆنەوە هیچ جەنگێک نەبووە کە هەلگری خەسڵەتی سیاسی نەبێت. جەنگی بەرەنگارانەی دژ بە ژاپۆن، جەنگێکی شۆڕشگێڕانەیە کە هەموو گەل لەخۆدەگرێت. سەرکەوتنی ئامانجی سیاسیی ئەم جەنگە، بریتییە لە کردنەدەرەوەی ژاپۆنییە ئیمپریالیستەکان و هەروەها بونیاتنانی چینێکی نوێ کە تێیدا ئازادی و یەکسانی بۆ [هەموان] بێتەدی و ئەمەش بە ئاراستەکردنی جەماوەر، بۆ بەردەوامیدان بە خۆڕاگری لەجەنگدا و هەروەها بە پاراستنی یەکڕیزیی بەرەی یەکگرتوو دەکرێت. بە سازوئامادەکردن ومۆبۆلیزەکردنی خەڵک دەکرێت. بە پرەنسیبی سیاسیی وەک یەکگرتوویی نێوان ئەفسەرەکان و سەربازەکان، بە یەکگرتوویی

نێوان سوپا و خەڵک، تێکشکاندنی یەکەکانی دوژمن و هتد ... دێتەدی. بە پیادەکردنی سیاسەتی درووستی بەرەی یەکگرتوو، بە ئامادەکردن و مۆبۆلیزەکردنی خەڵک لە بەرەی کەلتورییدا، بە هەوڵ و تێکوشان بۆ بەدەستهێنانی پشتگیری و یارمەتیی نێودەوڵەتی و بەدەستهێنانی هاوسۆزی و پاڵپشتیی خەڵکی وڵاتی دوژمن دەکرێت [و هەموو ئەوانەی باسمکردن بریتیین لە سیاسەت]. بە کورتی تەنانەت بۆ ساتێکیش ناکرێت جەنگ لە سیاسەت جیابکرێتەوە [پەیوەندیی نێوان جەنگ و سیاسەت پەیوەندییەکی دیالەکتیکییە]. لە ناو جەنگاوەرە دژە-ژاپۆنییەکاندا دەرکەوتنی هەر ئینتیمایەک کە سەربکێشێت بۆ جیاکردنەوەی سیاسەت لە جەنگ، یان موتڵەقکردنی جەنگ و کەمبایەخدان بە سیاسەت، هەڵەیە و دەبێت ڕاستبکرێتەوە.

بەڵام جەنگ تایبەتمەندیی خۆی هەیە، و بەم پێیەش ناتوانرێت بەشێوەیەکی گشتی سیاسەت بە جەنگ یەکسانبکرێت. "جەنگ درێژەی سیاسەتە بەڵام بە کەرەستە و ئامرازی ترەوە. کاتێک کە سیاسەت بگات بە ئاستێکی دیاریکراو لە گەشەسەندنی خۆی، کە چیدی نەتوانێت وەک پێشووتری گەشەبکات [واتە لە ئاستێکدا بوەستێت و لەجیاتیی گەشەکردن خۆی دووبارەبکاتەوە] ئەوا جەنگ هەڵدەگیرسێت بۆ ئەوەی ئاستەنگ و بەربەستەکانی بەردەم گەشەکردنی سیاسەت پاکبکاتەوە. بۆ نمونە[1]، هەلومەرجی نیمچەسەربەخۆی چین، ئاستەنگ و

---

[1] - نمونە بۆ ئەو تێزەی کە "کاتێک سیاسەت بگات بە بنبەست و نەتوانێت گەشەبکات لە پاش ئەوە جەنگ دەستپێدەکات بۆئەوەی سیاسەت دەست بە گەشەکردنی خۆی بکاتەوە"، لە هەرێمی کوردستان بە واقیعی بەری دەکەوین. بە جۆرێک کە دواهەمین فۆرمی سیاسەتکردنی بۆرژوازی سەر بە پارادایمی چینایەتی بریتیبوو لە دەرکەوتنی "بزووتنەوەی گۆڕان" کە توانیی بۆ چەند ساڵێک خەڵک ببزوێنێت و مۆبۆلیزەی بکات؛ بەڵام لە پاش ١٧ـەی شوباتەوە چیدی بزووتنەوەی گۆڕان لەسەر ئاستی پۆتانشیێڵە ناوەکییەکانی دەپووکێتەوە و توانای سازوئامادەکردنی کۆمەڵانی خەڵکی نامێنێت و لە ڕۆحی

بەربەستی لەبەردەم گەشەکردن و بەرەوپێشچوونی سیاسەتی ئیمپریالیستیی ژاپۆندا درووستکردووە، و بە مەبەستی لابردنی ئەو بەربەست و ئاستەنگانە، ژاپۆن جەنگێکی داگیرکارانەی تووشی چین کردووە. ئێستا با بزانین دۆخی چین چۆنە؟ لەمێژە ئیمپریالیزم کۆتوبەندی لەبەردەم شۆڕشی بۆرژوا-دیموکراتیکی چیندا درووستکردووە. بەم پێیەش بۆ شکاندنی ئەو کۆتوبەندە چەندین‌جار جەنگی ئازادیخوازانە سەریهەڵداوە. بەم بۆنەشەوە چین ناچارە دەستبداتە جەنگێکی بەرەنگارانە لە دژی ژاپۆن بۆ ئەوەی بەتەواوی ئەو بەربەست و ئاستەنگە تێکبشکێنێت. کاتێک بەربەست و ئاستەنگ نەمێنێت و ئامانجی سیاسی بێتەدی ئەوا جەنگ کۆتایی پێدێت. بەڵام تا کاتێک کە ئاستەنگ و بەربەست بە تەواوی لەناونەچووە ئەوا جەنگ دەبێت بۆ بەدەستهێنانی ئامانجی تەواوەتی درێژەبکێشێت. بۆ نمونە، هەرکەس پێش تەواوبوونی جەنگی بەرەنگارانەی دژی ژاپۆن، بیەوێت لەگەڵ ژاپۆندا سازش بکات ئەوا مەحکومە بە شکست. تەنانەت ئەگەر بەم یان بەو هۆکارە سازش بکرێت، بمانەوێت و نەمانەوێت جەنگ جارێکی تر سەرهەڵدەداتەوە. بە دڵنیاییەوە کۆمەڵانی فراوانی خەڵک تەسلیم نابن و تا کاتێک کە ئامانجی سیاسیی جەنگ بەدەستنەهاتووە، بێگومان جەنگ هەر درێژەدەکێشێت. بەم پێیەش دەتوانین بڵێین سیاسەت جەنگێکە بە بێ‌خوێن ڕشتن و جەنگ سیاسەتە بە خوێنڕشتنەوە.

کۆمەڵگادا خامۆش دەبێت. بە دەربڕینی ماوتسی تۆنگ، بزووتنەوەی گۆڕان دەبێتە پڵنگە پەڕۆیینە و نامۆ دەبێت بەخەڵک و چیدی بەرەی خەڵک نانوێنێتەوە. بۆیە لە ئێستادا دەبینین هیچ فۆرمێکی راستەقینەی سیاسەت کارناکات و سیاسەت گەیشتووە بە ئاستەنگ و بەربەستی قووڵ. ئەمەش بە باشی لەو جەنگە ساردەی نێوان حیزبەکاندا ڕەنگیداوەتەوە و ڕۆژانەبەریدەکەوین(وەرگێڕ).

خەسڵەتی تایبەتیی جەنگ، دەبێتە هۆی پەیدابوونی کۆمەڵێك دامەزراوەی تایبەت، کۆمەڵێ میتۆدی دیاریکراو و هەروەها دەبێتە هۆی درووستبوونی جۆرێک لە پرۆسەی تایبەتی جەنگ. ئەم دامەزراوانە بریتین لە سوپا و ئەوانەی کە پەیوەندییان بە سوپاوە هەیە، و ئەم میتۆدانە بریتیین لە ستراتیژ و تاکتیک و بۆ ئاراستەکردنی جەنگ زەرورن، و پرۆسەکەش بریتییە لە فۆرمێکی تایبەت لە چالاکیی کۆمەڵایەتی کە تێیدا هەرکام لە سوپا نەیارەکان، بە بەکاربردنی ستراتیژ و تاکتیکێکی دیاریکراو کە بۆ ئەو باش و بۆ دوژمنی خراپە دەیگرێتەبەر، بە هێرشکردن بێت یان بە بەرگریکردن. بەم پێیەش ئەزمونی جەنگ، ئەزمونێکی تایبەتە. هەموو ئەوانەی کە لە جەنگدا بەشدارن تەنیا کاتێک دەتوانن سەرکەوتن بەدەستبهێنن کە واز لە عادەتی ژیانی ئاسایی بێنن و عادەت بە جەنگەوە بکەن.

(١٩٣٨)

سەرچاوە: بەرگی دووی کۆبەرهەمی ماوتسی تۆنگ.

خزمەتی خەڵک بکەن

ماوتسی تۆنگ

وەرگێڕانی: عەلی نورەین

حیزبی کۆمۆنیستی ئێمە و هەروەها سوپای هەشتەم و سوپای چوارەمی نوێ، بەسەرکردایەتیی حیزبی کۆمۆنیست هەموویان مەعەسکەری شۆڕشن. ئەم مەعەسکەرانەی ئێمە هەمووی بۆ ئازادکردنی خەڵک هەوڵدەدەن و لە پێناو بەرژەوەندیی کۆمەڵانی خەڵکدا ئیشدەکەن. هاوڕێ "جان سی دە" یەکێک بوو لە جەنگاوەرانی ئەم مەعەسکەرانە.

مردنی مرۆڤ حەتمییە، بەڵام هەموو مردنەکان بەهایەکی یەکسانیان نییە. نوسەری چینی دێرین، "سیماچیان" دەنوسێت: هەموو کەسێک دەمرێت بەڵام مردنی کەسێک لەوانەیە قورستر بێت لە کێوی "تای" و مردنی کەسێکی تر سوکتر بێت لە پەڕی

قاز. هاوڕێ "جان سی دە" گیانی خۆی لەپێناوی بەرژەوەندیی خەڵکدا بەختکرد. مردنی ئەو قورسترە لە کێوی "تای".

ئێمە خزمەتی کۆمەڵانی خەڵک دەکەین و لەم بارەوە ئەگەر کەموکورتییەکمان هەبێت لە ئاگادارکردنەوە و ڕەخنەی خەڵکی ناترسین. هەرکەسێک هەڵە و کەموکوڕییەکانمان پێ بڵێت و ئەگەر لەسەر حەق بێت، ئەوا وەک خەڵات تەماشای دەکەین. ئەو کەموکوڕییانە چارەسەر دەکەین. هەرکەسێک هەر پێشنیارێک بخاتەڕوو و لە بەرژەوەندیی کومەڵانی خەڵکدا بێت ئەوا وەک خۆی جێبەجێ دەکەین. پێشنیاری "هێزی سەربازیی باشتر و دامەزراوەی فەرمیی سادەتر" لە لایەن بەڕێز "لی دین مین"ـەوە کە کۆمۆنیستیش نییە جێبەجێمان کرد، لەبەرئەوەی لە پێناوی بەرژەوەندیی کۆمەڵانی خەڵکدا بوو.

هەر کاتێک لەسەر ئەو شتە درووستانە سوور بین کە لە بەرژەوەندیی کۆمەڵانی خەڵکە، و دیسان لەبەر بەرژەوەندیی خەڵک ئەوەی هەڵەیە ڕاستی بکەینەوە، ئەوا بەدڵنیاییەوە ئەو کاتە بەرەی ئێمە فراوانتر دەبێت.

ئێمە لە شوێنە جیاوازەکانی وڵاتەوە بۆ ئێرە هاتووین و ئامانجێکی هاوبەش کە شۆڕشکردنە، پێکەوە کۆیکردوینەتەوە و دەمانەوێت لەگەڵ زۆرینەی خەڵکی چیندا، لەسەر ئەم ڕێگە بەردەوام بین [کە شۆڕشکردنە]. ئەمڕۆ، ڕێبەرایەتیی ئەو مەقەڕانە دەکەین کە ٩١ ملیۆن کەس لە خۆدەگرێت، بەڵام هێشتا کەمە. دەبێت بەبەردەوامی مەقەڕەکانی خۆمان فراوان بکەین. بەم شێوەیە دەتوانین هەموو گەل ڕزگاربکەین. هاوڕێکانمان نابێت لە ڕۆژە سەختەکاندا سەرکەوتنەکانمان

لەیادبکەن، بەڵکو دەبێت چاویان لە داهاتوی پرشنگدار بێت و هەستی ئازایەتی و نەبەردیی خۆیان بەرز ڕابگرن. خەڵکی چین بەدبەختیی زۆری بەسەردا هاتووە و ڕزگارکردنی خەڵکی چین ئەرکی ئێمەیە، و لەم ململانێیەدا ئەوپەڕی توانای خۆمان بەگەڕ بخەین و لە هەرشوێنێکدا ململانێ هەبێت ئەوا قوربانداانیش بوونی هەیە. مردن پرۆسەیەکی سرووشتییە، بەڵام ئێمە بیر لە بەرژەوەندیی کۆمەڵانی خەڵک و نەهامەتی و چەرمەسەریی زۆرینەی خەڵک دەکەینەوە و بەهەمان شێوە ئەگەر گیانی خۆمان لە پێناو خەڵکدا بەختکرد، ئەوا مردنی ئیمە بەهادار دەبێت. لەگەڵ ئەوەشدا دەبێت بە تەواوی هەوڵبدەین لە ژمارەی ئەو قوربانییانەی کە پێویست نین کەمبکەینەوە. کادرەکانمان دەبێت یەک بە یەکی سەربازەکان بپارێزن. هەموو جەنگاوەرە شۆڕشگێڕەکان دەبێت ئاگایان لە یەکتری بێت و یەکتریان خۆش بوێت و هاوکاریی یەکتری بکەن. لەمەودوا هەرکەسێک کە لە بەرەی ئێمەدا دڵسۆزانە گیان بەختبکات، چ چێشتلێنەر بێت یان جەنگاوەر، ئەوا مەراسیمی کفن و دفنی بۆ ئەنجامدەدەین و پرسەی بۆ دادەنێین. ئەمە دەبێت ببێت بە نەریت.

دەبێت خەڵکیش بەم میتۆدە ئاشنا ببێت. هەر کاتێک کەسێک لە گوندێکدا بمرێت، دەبێت ڕێزی لێبگیرێت و پرسەی بۆ دابنرێت. بەم شێوەیە هاوخەمی خۆمانی بۆ دەردەبڕین و یەکگرتوویی لە ناو کۆمەڵانی خەڵکدا درووستدەکەین.

(١٩٤٤)

سەرچاوە: بەرگی دووی کۆبەرهەمی ماوتسی تۆنگ.

ماویزم: تیۆر و پراکتیك

خوێندنەوەیەك بۆ شۆڕشی ماویزم لە نیپاڵ

شادی الشماوی

وەرگێڕانی: ناجی ئەفراسیاو

"جەنگی گەل" بە سەرکردایەتی و ڕابەرایەتیی حیزبی کۆمۆنیستی نیپاڵی-ماوی، لە ساڵی ١٩٩٦دا بە ژمارەیەکی کەم لە شەڕڤان (ئافرەتان و پیاوان) دەستپێیکرد. هەندێکیان چەکیان نەبوو هەربۆیە چەقۆ و گۆچانیان هەڵگرتبوو، هەندێکی تریان تەنها بیروباوەڕێکی کۆنکرێتییان بە ڕاستی و درووستی ڕێگای شۆڕشگێڕی و خزمەتی گەل هەبوو و خاوەنی هیچی ترنەبوون. بۆ ئەو مەبەستەش ئامادەی هەموو قوربانیدانێك بوون بۆ گەل و بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی جیهانی، وەك پەیوەستبوونێکی ئۆرگانیی بەش(جزء) بە گشت(کل)ەوە، لە پرۆسەی گەشەسەندنی دیالەکتیکانەی شەپۆلێکی نوێی شۆڕشی

پرۆلیتاریای جیهانی، لەژێر ئاڵای مارکسیزمی-لینینی-ماوی، وەك قۆناغێکی نوێی سێهەم.

پاش تێپەڕبوونی چەند ساڵێکی کەم بەسەر بەرپابوونی "جەنگی گەل"دا، شەڕڤانان لە قۆناغی بەرگریی ستراتیژییەوە پەڕینەوە بۆ هاوسەنگی و جەنگی ستراتیژی و، لەم ماوەی دواییدا هەنگاوی زۆر گەورەیان هاویشتووە، کە بووەتە جێگەی سەرنجی چاودێران و، وایکردووە کۆنەپەرستیی جیهانی لەلایەك، هێزە شۆڕشگێڕ و پێشکەوتنخوازەکانیش لەلایەکی ترەوە هەریەکە و بەپێی تێڕوانینی خۆی چاویان لەسەر ئەم گەشەسەندنانەی نیپاڵ بێت. بەتایبەتی تەرکیزیان لەسەر "ماویزم"ە کە چۆن لە ماوەی ساڵانی "جەنگی گەل"دا ئەکتیڤیتیی شۆڕشگێڕیی بەرزکردووەتەوە، بەشێوەیەك لە ماوەی ئەو چەند ساڵەدا بۆ چەندینجار نزیکەی ٨٠%ی ناوچەکانی وڵاتیان دەخستە ژێردەستی خۆیان و، بۆ چەندین هەفتە گەمارۆی (کوتمندۆ)ی پایتەختیان دەدا و لە شارەکانی تریان دادەبڕی.

پەرەسەندنەکانی سەر گۆڕەپانی شەڕ (سیاسی و سەربازی)، بوونە مانشێتی هەواڵە جیهانییەکان لە ڕۆژنامە و ڕادیۆ و تەلەفزیۆن کە پێشتر بەهیچ شێوەیەك باسی نیپاڵ و ماوییەکانیان نەدەکرد، بەتایبەتی لە مانگی ئەپریلی ٢٠٠٦دا دوای ئەوەی شەڕێکی سەخت لە دژی سیستەمی شاهانەی نیپاڵ ئەنجامدرا، کە لەلایەن ئیمپریالیزمی ئەمریکی و هیندی پاوانخواز و ئیمپریالیستە ئەوروپییەکان بە تایبەتی بەریتانیا و بەلجیکا پاڵپشتی و پشتیوانیی لێدەکرا.

ئەوكات (لە ٢٠٠٦/٤/٦)دا،دەیان هەزار كەس لە نیپاڵییەكان ڕژانە سەرشەقامەكان بۆ ڕووخاندنی ڕژێمی پاشایەتی. پێشوەختە پاشا هەوڵیدا ڕێگری لە مانگرتن و خۆپیشاندانی گشتی بكات، ئەوەبوو سەدان كەسیان زیندانیكرد (تەنها ڕۆژی یەكەم هەزار كەس دەستگیركران) و، بە شێوازێكی توندئاژۆ هەڵیانكوتایە سەر ڕۆژنامەنووس و چالاكوانەكان و دەستبەسەریانكردن. بەڵام هەوڵەكانی شكستیان هێنا چونكە سەرەڕای تیرۆر و تۆقاندن و سەركوتكردن، خۆپیشاندانی بەرفراوان لە پایتەخت و شارەكانی تر درێژەی هەبوو، ئەوە بوو حەفتا شاری گرتەوە و سەریكێشا بۆ پێكدادانی نێوان خۆپیشاندەران و هێزەكانی پۆلیس و سوپا كە فیشەكی زیندوویان بە هاونیشتیمانیانەوە دەنا، لە ئاكامدا ٥٠٠٠ كەس بریندار بوون و ٢٠ كەسی تریش گیانیان لەدەستدا.

شانبەشانی كرێكاران و جووتیاران، خوێندكاران بەشدارییەكی كارایان لە ڕاپەڕینەكەدا كرد. بەدڵنیاییەوە گرووپ و توێژەكانی تریش وەكو ئافرەتان و مامۆستایان و پزیشكان و هونەرمەندان و نووسەران و ڕۆژنامەنووسان ئامادەی نێو ئاپۆڕای خەڵك بوون، كە بووە هۆی فراوانبوون و قووڵبوونەوەی بزووتنەوەكە.

لەو ماوەیەدا، سەرباری ئەكتی سیاسی و پێكدادانی خەباتگێڕە ماوییەكان لەسەر شەقام، وەك پاڵپشتییەك بۆ ئەو كارە مەزنە، سوپای ڕزگاریی میللی ماوی چەندین هێرشیان كردە سەر بنكەكانی سوپای شاهانە لە ناوچەی تارای، زیانی مرۆیی و مادییان پێگەیاندن و دەستیانگرت بەسەر بڕێكی زۆر لە چەك و تەقەمەنییدا، هەروەها ١٢٥ زیندانی سیاسییان ئازادكرد.

پاش ئەوەی ئیمپریالیزمی جیهانی و بەتایبەتی ئەمریکی هەستیان بە مەترسی دۆخەکە کرد، بۆئەوەی جڵەوی کاروبارەکان لە دەستی پاشا دەرنەچێت، ئەو هەڵوێستەیان جێبەجێکرد کە دەڵێت: "پێویستە ڕێگەنەدرێت ماوییەکان سەرکەون". ئەوەبوو دەست لەناو دەستی هیندی پاوانخواز فشاریان خستە سەر پاشا کە سازش بکات و پەرلەمان بخاتەوە گەڕ، هەروەها هاوپەیمانێتی لەگەڵ حەوت حیزبەکەدا ببەستێت وەك بەرەو پێشچوونێکیش؛ ماوییەکان وەك هێزێکی سیاسیی ناشەرعی بەڵکو تیرۆریستی بناسێنن.

پاش ١٦ ڕۆژ لە دەستپێکردنی ڕاپەڕین، پاشا پێشنیار و دەستپێشخەریی کرد بۆ کاراکردنەوەی پەرلەمان و گەڕانەوەی ماف و ئازادییەکان، بەڵام (بزووتنەوەی میللیی ماوی) دەستبەرداری داواکارییەکانیان نەبوون. لەلایەکی ترەوە هەر حەوت حیزبە پەرلەمانییەکە، بە پەلەکڕوزێ بەدەم داواکەی پاشاوە چوون و، هەستان بە دانانی جێریجا کوێری (تەمەن ٨١ ساڵ) وەك وەزیری یەکەم کە بۆ سێهەم جار بوو ئەو پۆستە وەربگرێتەوە. هەر لە سەرەتاوە کۆمۆنیستە ماوییەکان وتیان ئەم پرۆسەیە فرتوفێڵی تیادایە، ئامانج لێی دروستکردنی درز و لێکترازانە لە نێوان ڕیزەکانی گەلدا، هەروەها هێشتنەوەی سیستەمی پاشایەتی. ماوییەکان سوور بوون لەسەر ئەوەی ڕژێمی پاشایەتی و پەرلەمانیی کۆن بڕووخێنرێت و، دەستوور دابڕێژرێتەوە و ئەنجومەنی دامەزرێنەران هەڵبژێردرێن. فشاری ماوییەکان لەسەر حکومەتی نوێ بەردەوام بوو، ئەوەبوو حکومەتی نوێ دوو بڕیاری دەرکرد؛ یەکەمیان، دەرهێنانی ماوییەکان و سوپای ڕزگاریی میللی لە لیستی تیرۆر. دووەمیان،

بانگهێشتکردنی حیزبی کۆمۆنیستی نیپاڵی-ماوی بۆ دانوستان. له کۆتایی مانگی ئەپریلی ٢٠٠٦دابه مەرجی داڕشتنەوەی دەستوور و هەڵبژاردنی ئەنجوومەنی دامەزرێنەران، بڕیاری ئاگربەستیان دا.

لەکاتێکدا ئیمپریالیزم و کۆنەپەرستان بانگەشەی مردنی کۆمۆنیزم و کۆتایی مێژوو دەکەن و، نکۆڵی له بوونی نموونەی باڵا و ئایدیاڵی کۆمۆنیزم و دەستکەوتەکانی شۆڕشی پرۆلیتاریای جیهانیی دەکەنەوە، که یەکەم شەپۆلی به شۆڕشی ئۆکتۆبەر (١٩١٧) دەستپێکرد و به کەوتنی چینی ماویزم (پاش کودەتاکەی ساڵی ١٩٧٦) کۆتایی دێت. هەروەها له کاتێکدا هێزه تاریکپەرستەکان خۆیان وەك بەدیلی سەرمایەداری و کۆمۆنیزم نمایشدەکەن (که بەدیلێکی ئیمپریالیسته)، لەم کاتانەدا کۆمۆنیسته ماوییەکان له نیپاڵ جەنگی گەلیان ڕاگەیاند، ئەمڕۆ ئەوانیش بوونه یەکێك له مەنارەکانی کۆمۆنیزم و له هەموو جیهاندا ئیلهام به شۆڕشگێڕان دەبەخشن.

یەکێك له گرنگترین سیما و خەسڵەتەکانی جەنگی گەل له نیپاڵ بریتیبوو له بەشداریکردنی ئافرەتان له ڕزگارکردنی نیشتیمان و ئافرەتان له چەوساندنەوە و قۆرخکاریی نەتەوەیی و چینایەتی و جێندەری، که بووە نموونەیەکی زیندووی شۆڕشگێڕانەی ماوییەکان، وەك قۆناغێکی نوێی و سێهەم.

مافی خۆمانە شۆڕش بکەین

(پوختەیەک لە بەشدارییە تیۆری و پراکتییەکانی ماوتسی تۆنگ لە مارکسیزم- لینینزم دا)

و. شاهۆ عەلی

ماو لە ماوەی دەیان ساڵی خەبات لە ڕێبەرایەتیی شۆڕشی چیندا، ڕێبازی مارکسیزم-لینینزمی پێشخست بۆ قۆناغێکی نوێ و باڵاتر، بەتایبەت بە وەستانەوەی بەڕووی ڕیزیۆنیزمەکان، و لەمەش گرنگتر ڕاگەیاندنی "شۆڕشی کەلتوری" بوو، بەو پێیەی کە ڕێچکەیەکی گرنگ بوو بۆ بەردەوامبوون لە ململانێی دژ بە دووبارە سەرهەڵدانەوەی سەرمایەداری لە سایەی دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریادا، ئامانجیشی پشتیوانی بوو لە دامەزراندنی سۆسیالیزم بەشێوەیەکی تیۆری و پراکتیکی بە ئاراستەی پێشکەوتن بەرەو کۆمۆنیزم، لەم چوارچێوەیەدا ماو گەشەیدا بە

سێ پێکهێنەرە مەزنەکەی مارکسیزم: فەلسەفە، ئابوریی سیاسی، سۆسیالیزمی زانستی.

" **دەسەڵاتی سیاسی لە لولەی تفەنگەوە دەپشکوێت**" مـاو وانەی گرنگی پێشکەش بە پرۆلیتاریا کرد لە بواری سەربازی لەڕێی تیۆرەکانییەوە، و بە پراکتیکردنیشی بۆ جەنگی گەل دژ بە دەسەڵات، بۆیە سوور بوو لەوەی گەل خاڵی یەکلاکەرەوەیە لە شەڕی دژ بە کۆنەپارێزییدا نەک چەک و پێشکەوتنی تەکنیکی. باوەڕی وا بوو کە هەموو چینێک شێواز و ئامرازی تایبەت بە خۆی هەیە لە جەنگی پاراستنی ئامانجەکانیدا، و ئاماژەشی بەوە کرد کە دەتوانین لۆژیکی سەربازی لەم ڕەنسیپەدا پوخت بکەینەوە "**بە شێوازی خۆتان دەجەنگن و بە شێوازی خۆمان دەجەنگین**"، بۆیە دەبێت پرۆلیتاریا ستراتیژ و تاکتیکی تایبەت بە خۆی دابڕێژێت کە خاڵە بەهێزەکانی تێدا بدۆزێتەوە، ئەمەش لەڕێی پێکهێنانی جەماوەریی شۆڕشگێڕەوە دێتەکایەوە، بۆ ئەوەی لە ڕووبەڕووبوونەوەی دوژمندا پشتیان پێ ببەسترێت.

مـاو، پێداگر بوو لەسەر ئازادکردنی سەنتراڵی دەسەڵات لە چنگی بۆرژوا و گۆڕینی بە دەسەڵاتێکی سیاسی سۆسیالستیی پتەو، کلیلی ئازاد کردنی جەماوەر لەڕووی سیاسییەوە، و هەنگاوێکی گرنگە بۆ برەودان بە توانا سەربازییەکانی جەماوەر بۆ فراوانبوونەوە و پتەوکردنی بازنەی دەسەڵاتە سیاسییەکانیان. جەختیشی کردەوە کە دەبێت جەماوەر ڕابەرایەتی بکرێت لە پێناو گۆڕانکاریی ڕادیکاڵ لە سەنتەرەکانی دەسەڵاتدا، و پێشخستنی ئەم سەنتەرانە پاش گۆڕانکارییەکان لەڕووی سیاسی و ئابووری و کەلتورییەوە، ئەمەش کۆمەک بە جەنگە

شۆڕشگێڕانەکەی جەماوەر دەکات لەپێناو تێپەڕاندنی دژەکانی خۆی لەداهاتوودا ، بۆیە پێویستە حیزبێکی سیاسیی شۆڕشگێڕ پێکبهێنرێت تا وەکو بکەرێکی مێژوویی بتوانێت شۆڕش هەڵگیرسێنێت و ڕێبەرایەتییەکی ڕادیکاڵی جەماوەر بکات.

ماو، جەختی کردەوە کە ئەرکی سەرەکیی شۆڕش "هەڵوەشاندنەوەی دەسەڵاتە بە توندوتیژیی شۆڕشگێڕانە"، ماوتسی تۆنگ، بەو ڕێبازەی کە بۆ شۆڕشی چینی هەڵبژارد ئیزافەیەکی گرنگی کرد بۆ سەر مارکسیزم، و وەڵامی ئەو پرسیارەی دایەوە کە دەیوت "**چۆن لە وڵاتێکدا شۆڕش بکرێت کە ئیمپریالیزم دەستی بەسەردا گرتبێت**"، هاوکات بوو بە ڕێنوێنێکی تێکۆشان لەپێناوی ئەو ئامانجەدا.

ڕێبازی ماویزم خۆی نواند لە هەڵگیرساندنی جەنگێکی درێژخایەنی گەل و گەمارۆدانی شارەکان لەلایەن گوندەکانەوە و تێکۆشانێکی چەکدارانە وەکو شێوازێکی سەرەکیی خەبات بۆ ڕێکخستنی جەماوەر، و گەشەپێدانی جووتیارانی هەژار و چاکسازیی کشتوکاڵی، و درووستکردنی بەرەیەکی فراوانی یەکگرتوو بە ڕێبەرایەتیی حیزبی کۆمۆنیست، بەمەبەستی هەڵگیرساندنی شۆڕشی دیموکراسیی نوێ دژ بە ئیمپریالیزم و دەرەبەگایەتی و بۆرژوای بیرۆکراس، و دامەزراندنی دیکتاتۆرییەتی چینە شۆڕشگێڕەکان لەژێر ڕێبەرایەتیی پرۆلیتاریادا. ئەمەش وەکو سەرەتایەکی پێویست و ڕێخۆشکەر بۆ شۆڕشی سۆسیالیستی کە دەبێت ڕاستەوخۆ دوای سەرکەوتنی قۆناغی یەکەمی شۆڕش بەرپابکرێت.

ماو، تیۆرێکی پێشکەشکرد کە پێکدێت لە "سێ ئامرازە سیحرییەکە" ئەویش : حیزب و سوپا و بەرەیەکی یەکگرتوو، وەکو ئامرازگەلێکی جەوهەری و بابەتی بۆ هەڵگیرساندنی شۆڕش لە هەموو وڵاتێکدا، ئەمەش بە پێی باری تایبەتی هەر شۆڕشێک.

ماو، گەشەی دا بە فەلسەفەی پرۆلیتاریا "ماتریاڵیزمی دیالەکتیک" و بە تایبەتی بە یاسای دژەکان و دەڵێت: **یاسای دژەکان لە یەکێتی و ململانێی دژەکان پێکدێت،** و ئەمەش یاسای سەرەکییە کە حوکمی سرووشت و کۆمەڵگا دەکات، یەکێتی و یەکگرتن بارێکی کاتی و ڕێژەییە، و بە پێچەوانەوە ململانێی دژەکان بەردەوامە و ڕەهایە و دەبێتە هۆی ڕوودانی دابڕان و گۆڕانکاریی شۆڕشگێڕانە. ماو ئەم یاسایەی بەژیرییەوە بەکارهێنا لە شیکردنەوەی پەیوەندیی نێوان تیۆر و پراکتیکدا، و پێی وابوو کە پراکتیک سەرچاوە و پێوەری حەقیقەتە لەیەککاتدا، بۆیە دەبێت لە تیۆرەوە باز بدرێت بۆ ئەزموونکردنی واقیع. بەمەش زۆربەی تیۆری پرۆلیتاریای پێشخست لەڕووی مەعریفییەوە. ماوتسی تۆنگ، توانیی ملیۆنەها کەسی نێو جەماوەر لە فەلسەفە تێبگەیەنێت بە سادەکردنەوەی ئەو فەلسەفەیەی کە دەڵێت"**یەک دابەشی دوو دەکرێت**" بە وەستانەوە دژ بە تێڕوانینە ڕیزیۆنیزمەکە کە دەڵێت "**دوو لە یەکدا یەکدەگرنەوە**".

هەروەها ماو ئەو مەفهومەی پێشخست کە دەڵێت: "گەل بەتەنها خۆی، هێزی جوڵێنەرە لە درووستکردنی مێژوودا" و مەفهومی "هێڵی جەماوەریی" پێشخست بە کۆکردنەوەی تێڕوانینەکانی

جەماوەر (تێڕوانینە پەرت و جیاوازەکان) و دیراسەی کردن و پوخت و ڕادیکاڵی کردنەوە، و پاشان ئەو تێڕوانینانەی گەڕاندەوە نێو جەماوەر و ڕوونیکردنەوە. ئەویش بە بڵاوکراوە بۆ ئەوەی وردەکارییەکانی تێبگەن و بیکەنە ڕای تایبەتیی خۆیان و لە واقیعدا ئەزموونی بکەن. بۆ ئەوەی درووستی و نادرووستیی ئەو تێڕوانینانەیان بۆ دەرکەوێت، ماو پێداگریی کرد لەسەر ئەو حەقیقەتە قووڵەی کە دەڵێت "**ماتریاڵ دەتوانێت ببێت بە هۆشیاری و هۆشیارییش دەتوانێت ببێتەوە بە ماتریاڵ**" بەمەش مەفهومی ڕۆڵی دینامیکیی هۆشیاریی مرۆڤی پێشخست.

ماو، ڕێبەرایەتیی خەباتی جیهانیی کرد دژ بە "ڕیزیۆنیستە نوێکان"، کە خرۆشۆفییە ڕیزیۆنیستەکان پێشەنگیان بوون، و بەرگریکرد لە هێڵی ئایدۆلۆژی و سیاسیی کۆمۆنیزم، و بانگەوازی کرد بۆ شۆڕشگێڕە ڕاستەقینەکانی پرۆلیتاریا کە ڕێگرییان لێ بکەن، هاوکات لەسەر بناغەی مارکیسزم—لینینزم حیزب دامەزرێنن.

ماو، شیکارییەکی وردی بۆ ئەو وانانە کرد کە بەدەسهاتن لە دووبارە سەرهەڵدانەوەی سەرمایەداری لە یەکێتیی سۆڤیەتدا، و هەروەها کەموکوڕی و دەستکەوتەکانی دامەزراندنی سۆسیالیزمی خستەڕوو لەو وڵاتەدا. **ڕەخنەی هەڵەکانی ستالینی کرد، هاوکات بەرگریی لە ئیزافە و بەشدارییە مەزنەکانی ستالین کرد لە خەباتی کۆمۆنیزمدا.**

لە شیکردنەوەی پارادۆکسەکانی نێو کۆمەڵگای سۆسیالیستی دا، ماو بە ژیرییەوە ماتریاڵیزمی دیالەکتیکیی بەکارهێنا بۆ ئەو مەبەستە. و فێریکردین کە دەبێت حیزبی رادیکاڵ ڕۆڵی پێشەنگ بگێڕێت لە پێش و پاش و لە نێو پرۆسەی هەڵوەشاندنەوەی دەسەڵاتدا، فێریشی کردین کە چۆن خەسڵەتی ڕادیکاڵییەتی حیزب بپارێزین لەڕێی خەباتی ئایدیۆلۆژیی چالاکەوە دژ بە کاردانەوەکانی بۆرژوا و وردەبۆرژوای نێو ڕیزەکانی حیزبەوە، هەروەها پەروەردەکردنەوەی بەردەوامی ئەندامان و رەخنەگرتن و ڕەخنەلەخۆگرتن .

ماو، ئەوەشی فێرکردین، هەر کە پرۆلیتاریا دەسەڵات هەڵدەوەشێنێتەوە و حیزب ئەرکی ڕێبەرایەتیی دەوڵەتی سۆسیالیزم دەگرێتەدەست، ئەو پارادۆکسانەی کە لە نێوان حیزب و جەماوەردا دێتەئاراوە، دەبێتە تەعبیرێکی چڕ لەو دژانەی کە کۆمەڵگای سۆسیالیستی دەکات بە قۆناغێکی ڕاگوزەر (ئینتیقالی) لە سەرمایەدارییەوە بەرەو کۆمۆنیزم.

لەڕووی ئابوریی سیاسییەوە، گەشەی دا بە تێگەیشتنی پرۆلیتاریا، بە شیکردنەوەی ڕۆڵی دینامیکیی دژیەکیی خودی بەرهەمهێنان و پەیوەندییەکانی بە سەرخانی سیاسی و ئایدیۆلۆژیی کۆمەڵگاوە، بۆیە دەبێت ئاگادار بین کە لە سایەی سۆسیالیزمدا خاوەندارێتیی هۆیەکانی بەرهەمهێنان بە شێوە و ناوەڕۆک گشتی بن، و جەختی کردەوە لە پەیوەندیی نێوان جۆری خاوەندارییەتیی لە سۆسیالیزم لە شێوازی "بەرهەمهێنان" و "پەیوەندیی نێوان تاکەکان" لە کار و شێوازی دابەشکردندا، و پەرەی دا بەو وتەی لینینزم کە دەڵێت

"**سیاسەت پوختە و پەستێنراوی ئابورییە**"، ئەمەش ڕۆڵی دروستی هێڵی ئایدیۆلۆژی و سیاسیی دەرخست لە سەلماندنی ئەوەی کە ئایا پرۆلیتاریا بەفیعلی خاوەنداریێتیی هۆییەکانی بەرهەمهێنان دەکەن یان نا، هاوکات ئەوەشی دەرخست سەرکەوتنی ڕیزیۆنیزم بۆ دەسەڵات واتا سەرکەوتنی بۆرژوازییەتە کە بەهۆی خەسڵەتە دژەکانی بنەچەی ئابوریی سۆسیالیستییەوە، ئەو بەرپرسانەی کە بە ڕێچکەی سەرمایەدارییدا دەڕۆن، زۆر بەئاسانی دەتوانن سیستەمی سەرمایەداری کەڵەکەبکەنەوە ئەگەر دەسەڵات بەدەستەوەبگرن.

ماو، هەستا بە ڕەخنەیەکی قووڵی ڕیزیۆنیزم دەربارەی هێزەکانی بەرهەمهێنان، و گەیشتە ئەو دەرەنجامەی کە "سەرخان –هۆش" لە توانایدایە "ژێرخان" بگۆڕێت و گەشەبدات بە هێزەکانی بەرهەمهێنان لەڕێی دەسەڵاتی سیاسییەوە، بۆیە شۆڕشی کەلتوریی مەزنی ڕاگەیاند، کە هەنگاوێکی نەوعیی گرنگ بوو لە ئەزموونکردنی دیکتاتۆرییەتی پرۆلیتاریادا، و تێیدا سەدەها ملیۆن کەس دژ بەو بەرپرسانە ڕاپەڕین کە ڕێچکەی سەرمایەدارییان گرتبوو بۆ شکستپێهێنانی پرۆسەی دامەزراندنی کۆمەڵگایەکی سۆسیالیست، و توانیبوویان بگەنە جومگەکانی ڕێبەرایەتیی حیزب(هاوشێوەی لیو چاو چی ، لین پیاو، دۆنگ سیاو پینگ)، ماو ڕێبەرایەتیی زۆرینەی ڕەهای جەماوەری کرد و لە هەموو مەیدانەکاندا ویست وتێڕوانینی ئاراستەکردن. توانیی کاریگەریی تەواو بخاتە سەر شێوازی بیرکردنەوەی چینە بۆرژوا و وردەبۆرژواکانیش، بۆیە ئەو سەرکەوتنە گرنگانەی بەدەستهاتن لە شۆڕشی کەلتورییەوە، ڕێگر بوون لە دووبارە کەڵەکەبوونەوەی سەرمایە لە وڵاتی چیندا بۆ دەیەها ساڵ، و

بوونە هۆی گۆڕانکاری گرنگ و فراوان لە سێکتەرە کۆمەڵایەتییەکاندا: وەکو ئابوری و پەروەردە و هونەر و توێژینەوە زانستییەکان و کۆی سێکتەرەکانی تری سەرخان.

لە سایەی ڕێبەرایەتیی ماودا، جەماوەر ئەو زەمینانەی کێڵا کە دووبارە دەبوونەوە هۆی سەرهەڵدانەوەی سەرمایەداری وەکو: مافی مێژوویی بۆرژوازی(الحق البرجوازی)، و سێ جیاوازییە گەورەکەی " نێوان شار و لادێ" و " نێوان کرێکاران و جووتیاران" و نێوان " کاری زەینی و کاری دەست و بازوو". لەنێو ئەم تێکۆشانە ئادیۆلۆژی و سیاسییە قورسەدا، ملیۆنان کرێکار و کەسانی نێو جەماوەری شۆڕشگێڕ باوەڕ و تێگەیشتیان بۆ هۆشیاریی چینایەتی قووڵترکردەوە. هاوکات تێگەشتنیان بۆ مارکسیزم-لینینزم- ماویزم فراوانتر بووەوە، بەمەش توانای ئەزموونی سیاسی خۆیان پتەوترکرد. شۆڕشی کەلتوری بوو بە بەشێک لە خەباتی پرۆلیتاریی جیهانی و قوتابخانەیەک بۆ ئەنتەرناسیۆناڵی پرۆلیتاریا.

ماو، ئەو پەیوەندییە دیالیکتیکییە گرنگەی خستەڕوو لەنێوان پێویستیی بوونی ڕێبەرایەتییەکی شۆڕشگێڕ لەلایەکەوە، و برەودان بە جەماوەری بنەچەیی شۆڕشگێڕ و پشتبەستن پێیان لە پراکتیزەکردنی دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریادا لەلایەکی ترەوە. ئەمەش بووەهۆی ئەزموونکردنێکی فراوانی دیموکراسیەتی پرۆلیتاریا و سەرهەڵدانی فەرماندەی قارەمانی هاوشێوەی (کیانگ تسینگ، و چانگ چون شیاو) کە لە بەرەی جەماوەردا مانەوە و ڕێبەرایەتییان کردن لە جەنگیاندا دژ بە ڕیزیۆنیزم.

تەنانەت بەردەوام بوون لە بەرزکردنەوەی ئاڵای مارکسیزم-لینینزم- ماویزم دا لەکاتی چەشتنی شکستدا.

لینین دەڵێت "**تەنها ئەو کەسانە مارکسیین کە دانپیانانیان بە ململانێی چینایەتی فراوان دەکەنەوە، بە شێوەیەک کە دیکتاتۆرییەتی پرۆلیتاریاش بگرێتەخۆ**"، لە ژێر رۆشنایی ئەو وانە و سەرکەوتنە مەزنانەی کە لە شۆڕشی کەلتوریی پرۆلیتاریی چیندا بەدەستهاتن بە ڕێبەرایەتیی ماوتسی تۆنگ، گەشەیان دا بەم تێڕوانینەی لینین، بۆیە ئێستا دەتوانین بڵێین: تەنها ئەو کەسانە مارکسین کە دانپیانانیان بە ململانێی چینایەتی فراوان دەکەنەوە، بەشێوەیەک کە دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا بگرێتەخۆ؛ هاوکات دان بنێن بە بوونی بابەتییانەی چینەکان و ململانێی دژەکان لەنێوانیاندا، و بوونی بابەتییانەی بۆرژوا لە نێو حیزبدا، و بەردەوامبوونی ململانێی چینایەتی لە نێو دیکتاتۆرییەتی پرۆلیتاریادا بەدرێژایی ماوەی سۆسیالیستی تا گەیشتن بە کۆمۆنیزم. ماو، بەتوندی تەعبیری لەمە کرد کاتێک دەڵێت "**هەر گومانێک لەم بارەیەوە، دەرەنجام بەرەو ڕیزیۆنیزممان دەبات**".

سەرهەڵدانەوەی سەرمایەداری لە وڵاتی چین لە ساڵی ١٩٧٦دا، بە هۆی کودەتاکەی "هواو کوفینگ و دۆنگ سیاو پینگ"ـەوە، بەهیچ شێوەیەک گومان درووست ناکات لەسەر رێبازی ماویزم و دەستکەوتە مێژوویە- جیهانییەکانی و وانە مەزنەکانی لە شۆڕشی کەلتورییدا. بەپێچەوانەوە، ئەم شکستە ڕاست و درووستیی تیۆرەکانی ماوتسی تۆنگ دەسەلمێنێت دەربارەی

پێکهاتەی کۆمەڵگای سۆسیالیستی و زەرووڕەتی بەردەوامبوون لە خەبات و شۆڕشدا.

شۆڕشی کەلتوریی مەزن [لە ١٩٦٦ تا ١٩٧٦]، داستانێکی شۆڕشگێڕانەی مێژوویی جیهانی بوو، و لوتکەیەکی بەرزی سەرکەوتنە بۆ کۆمۆنیستەکان و هەمیشە دەستکەوتێکی زیندووە. هەرچەندە ڕێگایەکی دوور و درێژمان لەپێشە، بەڵام ئەزموونی چینی ماویزم بوو بە قوتابخانەیەکی مەزن، جۆرەها وانەی فێرکردووین کە دەتوانین کەڵکیان لێوە وەربگرین لە خەباتی نوێماندا، ماو دەڵێت "**مارکسیزم هەزارەها فاکت لەخۆدەگرێت، بەڵام لەکۆتاییدا لە یەک ڕستەدا پوختدەبنەوە، ئەویش: مافی خۆمانە شۆڕش بکەین**" .

سەرچاوە:

https://www.facebook.com/notes/%D8%A7%D9%84%D8%B4%D9%8A%D9%88%D8%B9%D9%8A%D9%88%D9%86-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%A7%D9%88%D9%8A%D9%88%D9%86/%D9%85%D9%84%D8%AE%D8%B5-%D9%84%D8%A8%D8%B9%D8%B6-%D8%A7%D8%B6%D8%A7%D9%81%D8%A7%D8%AA-%D9%85%D8%A7%D9%88-%D8%AA%D8%B3%D9%8A-%D8%AA%D9%88%D9%86%D8%BA-%D9%84%D9%84%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%83%D8%B3%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%84%D9%8A%D9%86%D9%8A%D9%86%D9%8A%D8%A9/488797414511547

دژوەستانەوە بە ڕووی لیبراڵیزمدا

ماوتسی‌تۆنگ

و. وەلید عومەر

ئەم نوسینە کورتەی ماو کە بەر لە سەرکەوتنی شۆڕش نوسیویەتی، لە ڕواڵەتدا سادە و واعیزئاسا دەردەکەوێت. بەڵام بۆ ئەمڕۆی ئێمەش هەندێك بایەخی هەیە. لەوانە: زەقکردنەوەی ئەنتاگۆنیزمی نێوان لیبراڵیزم و مارکسیزم، یان دژیەکیی نێوان مرۆڤی کۆمۆنیست و لیبراڵ. نوسینەکە تۆنێکی ئەخلاقیی هەیە و ماوتسی تۆنگ وەك واعیزێکی ئەخلاقی دەردەکەوێت، بەڵام ئایا سەرکردە نابێت وەعزی ئەخلاقییشی هەبێت؟ بەتایبەت لە سەردەمێکدا کە ئەخلاق تەواو ڕێژەیی کراوەتەوە و کاریگەریی لەسەر چەمکە سەرەکییەکانی وەك ئازادی، عەدالەت، یەکسانییش داناوە. ماو بەدرێژایی ئەو کورتە نوسینانەشی کە کۆکراوەتەوە و ناونراوە "کتێبی سوور"، پێداگریی زۆر لەسەر ئەخلاقی کۆمۆنیستی دەکات. پێی‌وایە دەبێت مرۆڤی کۆمۆنیست سادە و خاکەڕا بێت و ئەوانیتر لەیادنەکات. ئەم بیرخستنەوەیە، شتێکی تازە نیە، بەڵام تازەییەکەی لەوێوەیە کە یەکێك لە چەند ئایکۆنە گەورەکەی کۆمۆنیزم دەیکات و مەسەلەکە پێگەی قسەکەرەکەیە لەناو پراکتیکێکی کۆمەڵایەتییدا. پراکتیك پێوەری تایبەت بە خۆی دەخولقێنێت، ئەگینا هەر فیکر و ئایدۆلۆژیایەك جەخت لەسەر کۆمەڵێك سیفەتی ئەخلاقی دەکەنەوە کە گەردوونی دەردەکەوێت وەك سادەیی، ڕاستگۆیی، وەفا و هتد. ئەخلاقیاتی کۆمۆنیستی ڕێ لەوە ناگرێت مرۆڤ ئازادانە بیربکاتەوە و تایبەتمەندیی خۆی بپارێزێت. هاوکات ماو لەم نوسینەدا، ڕیای ئەو

لیبرالانەمان بیردێنێتەوە کە مارکسیزم پەسەنددەکەن، بەڵام دەست لە لیبراڵیزمەکەی خۆیان هەڵناگرن و جۆرێك لە کۆکتێل درووستدەکەن. نمونەی ئەمە لە ڕۆشنبیری ئێمەدا کەم نیە، ئەوانەی کە مارکس و هەندێك لە بیریارە مارکسییەکان قبوڵدەکەن بەڵام بۆ ئەو کاتانەی کە قسەیەکی ئەوتۆیان پێنامێنێت و کاتگەلێکیش کە نوسینی پێ دەڕازێننەوە.

"وەرگێڕ"

ئێمە لایەنگری خەباتی چالاکانەی ئایدۆلۆژیین، چونکە ئەم خەباتە چەکێکە کە یەکێتی لەناو حیزب و ڕێکخراوە شۆڕشگێڕییەکاندا مسۆگەردەکات، ئەویش لە بەرژەوەندیی خەباتەکەماندا. دەبێت هەموو کۆمۆنیست و شۆڕشگێڕێك ئەم چەکە هەڵگرێت.

بەڵام لیبراڵیزم خەباتی ئایدۆلۆژی ڕەتدەکاتەوە، و ئاشتی و ئارامییەکی نامەبدەئی دەخاتەڕوو، و دەبێتەهۆی شێوە ڕوانینێکی نزم و پاتاڵ، و لە حیزب و ڕێکخراوە شۆڕشگێڕییەکاندا هەندێك لە یەکە و کەسە سیاسییەکان بەرەو ڕزین و گەندەڵی دەبات.

لیبراڵیزم، بە ڕێگای جۆراوجۆر خۆی دەردەخات:

کاتێك بەڕوونی دەردەکەوێت کەسێك هەڵەیەکی کردووە، بەڵام تەنیا لەبەر ئەوەی کەسەکە ئاشنایە، هاوشارێکە، هاوپۆلێکە، هاوڕێیەکی نزیکە، یەکێکە لە دۆست و ئازیزان، هاوپیشە یان ژێردەستەیەکی کۆنە: خۆدزینەوە لە گفتوگۆ و مشتومڕی مەبدەئی لەگەڵیدا، ئیهمالکردنی شتەکان بە حاڵی خۆیانەوە لەپێناوی پاراستنی ئاشتی و هاوڕێیەتیدا، یان لەپێناوی پاراستنی پەیوەندیی باش لەجیاتیی دواچارەسەری کێشەکان و مامەڵەکردنی ڕووکەشانە لەگەڵیاندا، دەرەنجامەکەی ئەوە دەبێت کە هەم

کۆڕوکۆمەڵەکە زیانی پێبگات و هەم کەسی مەبەستیش- ئەمە شێوازی یەکەمی لیبراڵیزمە.

بەبێ هەستکردن بە بەرپرسیارێتی، لە غیابی کەسەکاندا ڕەخنەکردنیان، نەخستنەڕووی چالاکانەی پێشنیارەکانی خۆت بۆ تەشکیلات و تەنزیمات، نەخستنەڕووی پێشنیارەکانی خۆت دەربارەی کەسەکان لە حزووری خۆیاندا، و هەروەها لە پاشەملە قسە لەسەر کردنیان، قسەنەکردن لە دانیشتەکان[2]دا و فرەویژی لەدوای دانیشتنەکان، بێباکبوون دەرهەق بە پرەنسیپەکانی ژیانی بەکۆمەڵ و دەستەجەمعی و خۆڕاهێنان لەسەر بێباکی و بێبەندوباری- ئەمە دووەمین شێوازی دەرکەوتنی لیبراڵیزمە.

خۆلادان لە هەر شتێك کە پەیوەندیی بە کەسەکە خۆیەوە نەبێت، و [خۆکرکردن] و کەمدوویی لەو پرسانەدا کە بەتەواوی دەزانێت هەڵەن و تا دەکرێت خۆی دەپارێزێت. وەك دەڵێن: کەسی عاقڵ ئەو کەسەیە دەست بە کڵاوی خۆیەوە دەگرێت. ئەمە شێوازی سێیەمی لیبراڵیزمە.

کە گوێڕایەڵیی فرمان نەکەیت و ڕای خۆت بخەیتە سەرووی هەموو ڕاکانی ترەوە، هەروەها داوا لە ڕێکخراو بکەیت ڕەچاوی تۆ بکەن بەبێ ئەوەی تۆ ڕەچاوی ڕێکخراوەکە بکەیت- ئەمە شێوازی چوارەمی لیبراڵیزمە.

خۆخەریککردنی زۆر بە هێرشکردنی شەخسییەوە، خاڵیکردنەوەی ڕقی شەخسی یان پەنابردن بۆ تۆڵەکردنەوە لەجیاتیی مشتومڕ و خەباتکردن دژی ڕوانینە نادرووستەکان لەپێناوی یەکێتی و پێشکەوتن و ئەنجامدانی شیاوی کاروبارەکاندا- ئەمە شێوازی پێنجەمی لیبراڵیزمە.

ڕەتنەکردنەوەی ئەو بۆچوونە نادرووستانەی کە دەبیسترێن، و تەنانەت بیستنی لێدوانەکانی [بەرەی] دژەشۆڕش بەبێ ئەوەی ڕاپۆرتیان لێبدات،

---

[2]. meeting

بەڵکو سەیرکردنیان بەشێوەیەکی خوێنساردانە وەكبڵێی هیچ ڕوووینەداوە- ئەمە شێوازی شەشەمی لیبراڵیزمە.

لەناو کۆمەڵانی خەڵکدا بیت بەڵام پرۆپاگەندە نەکەیت و خەڵك هاننەدەیت و وتار پێشکەش نەکەیت و بەدواداچوونت نەبێت و لە هاڵوهەواڵی خەڵك نەپرسیت و نەگەیتە چارەی خەڵك و بێباکبوون دەرهەق بەوان، و لەبیرکردنی ئەوەی ئەو کۆمۆنیستە، و سەرەنجام حیسابکردنی ئەندامێکی حیزبی کۆمۆنیست وەك کەسانێکی ئاسایی ناکۆمۆنیست- ئەمە شێوازی حەوتەمی لیبراڵیزمە.

تووڕەنەبوون دەرهەق بەو کەسانەی کە بەرژەوەندیی کۆمەڵانی خەڵك دەخەنە ژێر پێوە، بیرنەخستنەوە و ئاگادارنەکردنەوەی، بەرپێنەگرتن و نەهێنانەوەی هۆکار و بەڵگە بۆی، بەڵکو ڕێگەپێدانی- ئەمە شێوازی هەشتەمی لیبراڵیزمە.

ئیشنەکردن بە جدییاتەوە، نەبوونی نەخشە و بەرنامەی دیاریکراو، بەڵکو ئەنجامدانی کاروبارەکان بەشێوەیەکی هەڵەشانە و تێکەڵوپێکەڵ: [وەك دەوترێت]«تا مرۆڤ وەك ڕاهیب[3] بمێنێتەوە، ئیشی ئەوەیە لەزەنگبدات». ئەمە نۆیەمین شێوازی لیبراڵیزمە.

لافی ئەوە لێبدەیت کەسێکیت کە خزمەتی گەورەت بە شۆڕش کردووە، خۆهەڵنان بە ڕابردووتەوە، شایستەیی و کارامەیی ئەرکە گرنگەکانت نەبێت، بەڵام خۆدزینەوە لە گرتنەئەستۆی ئەرکە کەمبایەخەکان، نواندنی سستی لە ئیشوکاردا و کەمتەرخەمی دەرهەق بە خوێندن- ئەمەیە دەیەمین شێوازی لیبراڵیزم.

پەیبردن بە هەڵەکانی خۆت، بەڵام هەوڵنەدەیت ڕاستیان بکەیتەوە، گرتنەبەری هەڵوێست و ڕوانینی لیبراڵانە دەرهەق بە خۆت- ئەمە یانزەمین شێوازی دەرکەوتنی لیبراڵیزمە.

---

[3] . monk

هەڵبەت دەتوانین چەندین حاڵەتی تریش بژمێرین، بەڵام ئەم یانزە مادەیە شێوازە بنەڕەتەکانین. ئەمانە تێکڕا شێوازەکانی دەرکەوتنی لیبراڵیزمن.

لیبراڵیزم لە کۆڕوکۆمەڵێکی شۆڕشگێڕانەدا، دیاردەیەکی زۆر زیانبەخشە. لیبراڵیزم وەك خۆرە وایە کە هێدیهێدی یەکێتی و یەکگرتوویی دەخوات، پەیوەستی و پێکەوەبوونەکان لێکدەپچڕێنێت، دەبێتەهۆی بێباکی [و ناچالاکبوون] و دووبەرەکی. لیبراڵیزم ڕێکخستنە تۆکمەکان و دیسپلینی ڕیزی شۆڕشگێڕی تالاّندەکات و دەیداتە دەم باوە، ڕێ لە جێبەجێبوونی تەواوی ڕێنوێنییە سیاسییەکان دەگرێت، و سەرەنجام ڕێکخراوە حیزبییەکان لە کۆمەڵانی خەڵك دادەبڕێت و دووردەخاتەوە کە لەژێر ڕێبەرایەتیی حیزبدان. ئەمە مەیل و ئینتیمایەکی هێجگار خراپە.

لیبراڵیزم لە ئەنانیەت و خۆپەرستیی وردەبۆرژواوە سەرچاوەدەگرێت، و بەرژەوەندییە شەخسییەکان دەخاتە پێش بەرژەوەندییەکانی شۆڕشەوە، بەجۆرێك کە ئەمە خۆی دەبێتەهۆی سەردەرهێنانی لیبراڵیزمی ئایدۆلۆژی و سیاسی و تەنزیمی.

لیبراڵەکان وەك دۆگمی [وشك و] ئەبستراکت سەیری پرەنسیپەکانی مارکسیزم دەکەن. ئەوان مارکسیزم پەسەنددەکەن، بەڵام ئامادە نین بیخەنە بواری پراکتیکەوە یاخود بەتەواوی پیادەی بکەن. ئامادە نین مارکسیزم بخەنەجێی لیبراڵیزمەکەی خۆیان. ئەمانە مارکسیزمی تایبەت بە خۆیانیان هەیە، و دەست بە لیبراڵیزمەکەی خۆشیانەوە دەگرن. دەم لە مارکسیزم وەردەدەن، بەڵام لیبرالاّنە دەجووڵێنەوە. دەرهەق بەوانیتر مارکسیزم بەکاردێنن، بەڵام دەرهەق بە خۆیان لیبراڵیزم. هەردوو جۆرە کالاّکە لە کۆگاکەی خۆیاندا هەڵدەگرن، و هەرکامیشیان حاڵەتی بەکارهێنانی خۆیان هەیە. ئیتر شێوازی بیرکردنەوەی هەندێك کەس وەهایە.

لیبراڵیزم یەکێکە لە دەرکەوتەکانی ئۆپۆرتونیزم(هەلپەرستی)، و لەبناغەوە لەگەڵ مارکسیزمدا دژ و ناتەبایە. لیبراڵیزم دیاردەیەکی سەلبییە کە شوێنەوارەکەی بەشێوەیەکی [واقیعی و] بابەتی بریتییە لە یارمەتیدانی دوژمن. هەر لەبەر ئەمەشە دوژمن خۆشحاڵدەبێت بەوەی لیبراڵیزم

لەناوماندا ئامادەیی هەبێت. ئەمەیە ماهیەتی لیبراڵیزم. نابێت لە ڕیزەکانی شۆڕشدا جێی لیبراڵیزم بکرێتەوە.

دەبێت لەبەر ڕۆشنایی ڕۆحی ئیجابیی مارکسیزمدا، بەسەر لیبراڵیزمدا زاڵ ببین کە سەلبییە. مرۆڤی کۆمۆنیست، دەبێت مێشکفراوان، ڕاستگۆ و بەئەمەك، چالاك بێت. بەرژەوەندییەکانی شۆڕش لە ڕۆحی خۆی بەنرختر ببینێت، و بەرژەوەندییە شەخسییەکانی بخاتە دوای بەرژەوەندییەکانی شۆڕشەوە. دەبێت هەمیشە و لە هەموو جێیەك پابەندی پرەنسیپەکان بێت و دژی هەر جۆرە ئایدیا و کردەوەیەکی نادرووست خەباتێکی ماندوونەناسانە بکات تاکو ژیانی بەکۆمەڵ و کۆلێکتیڤی حیزب پتەوبکات، و پەیوەندیی حیزب لەگەڵ کۆمەڵانی خەڵکدا تۆکمەبکات. دەبێت لە هەر کەسێکی تر زیاتر خەمی حیزب و کۆمەڵانی خەڵك بخوات، دەبێت زیاتر خەمی ئەوانیتری هەبێت نەك خۆی. تەنیا لەم حاڵەتەدایە کە دەکرێت وەك کەسێکی کۆمۆنیست دابنرێت.

دەبێت هەموو کۆمۆنیستە بەئەمەك، ڕاستگۆ، چالاك، سەرڕاست و شەریفەکان بۆ خەبات یەکبگرن دژی ئینتیما لیبراڵییەکانی کەسانێك کە لەناوماندان، و هەوڵبدەن بیانخەنە سەر ڕێی ڕاست. ئەمە یەکێکە لە ئەرکەمان لە بەرەی ئایدۆلۆژییدا.

٧ی سێپتەمبەری ١٩٣٧

سەرچاوەکان:

١. عليه ليبراليسم، مائوتسه تونگ، پنج اثر مائو...
٢. https://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-2/mswv2_03.htm

قسەكردن لەبارەی پرسەكانی فەلسەفەوە[٤]

ماوتسی تۆنگ

و. وەلید عومەر

تەنیا ئەو كاتەی كە ململانێی چینایەتی هەیە، فەلسەفەش بوونی هەیە(ئەگینا لە غیابی پراكتیكدا، قسەكردن لەبارەی تیۆری زانین-ئەپیستمۆلۆژیا-وە كاتكوشتنە). ئەو هاورێیانەی كە سەرقاڵن بە فەلسەفەوە، دەبێت ڕووبكەنە لادێكان. دەبێت هەر ئەم زستانە یان بەهاری داهاتوو، بكەونەڕێ تاكو لە ململانێی چینایەتییدا بەشداربن. تەنانەت ئەو كەسەشی كە باری تەندروستیی باش نیە، هەر دەبێت بڕوات. كەس بەهۆی ڕۆیشتن بۆ لادێوە نامرێت. ئەوپەڕەكەی سەرمایان دەبێت و ئەگەر بڕێك جلی گەرمتر لەبەربكەن، ئەوا هەموو شتێك دەكەوێتە سەرپێی خۆی.

[٤]. بەشێك لە لێدوانەكەی ماو كە بەشێوەیەكی زارەكی بووە و (گۆن یوجی) نوسیویەتیەوە.

ئەو شێوازەی ئێستا لە کۆلێژەی هونەرە ئازادەکان[٥]دا هەیە شتێکی باش نیە: نقومبوون لەناو کتێبەکان و چەمکەکاندا. فەلسەفە چۆنچۆنی دەتوانێت لە هەناوی کتێبەکانەوە سەردەربێنێت؟ سێ بەشە پێکهێنەرەکەی مارکسیزم لەسەر ئەمانە ڕاوەستاوە: سۆسیالیزمی زانستی، فەلسەفە، ئابوریی سیاسی(یان ناسینی کۆمەڵگا، ململانێی چینایەتی: ململانێی نێوان پرۆلیتاریا و بۆرژوازی)[٦]. مارکس و مارکسییەکان لەوە تێگەیشتن کە سۆسیالیستە خەیاڵییەکان هەوڵێکی بێهوودە دەدەن بۆرژوازی قایلبکەن دەستودڵیان چاکبکەن و بەخشندەیی بنوێنن، و پشت بە خەباتی چینایەتیی پرۆلیتاریا ببەستن. لەو سەردەمەدا ژمارەیەکی زۆر مانگرتن بەڕێوەچووبوو. بەپێی لێکۆڵینەوەکانی پارلەمانی ئینگلیز، ٨ سەعات کارکردن لە ڕۆژدا زیاتر لە بەرژەوەندیی چینی سەرمایەدارانە نەك ١٢ سەعات کارکردن. تەنیا بەهۆی داغڵبوون لەم خاڵەوە بوو کە مارکسیزم سەریهەڵدا. تەنیا لەسەر بنەمای ململانێی چینایەتییە کە دەتوانین لە فەلسەفە بکۆڵینەوە. کام فەلسەفە؟ فەلسەفەی بۆرژوازی یان فەلسەفەی پرۆلیتاری؟ فەلسەفەی پرۆلیتاری، فەلسەفەی مارکسییە. هەروەها ئابورییەکی پرۆلیتاری هەیە کە گۆڕانی بەسەر ئابوریی کلاسیکدا هێناوە. ئەوانەی خەریکی فەلسەفەن، واهەستدەکەن فەلسەفە لەپێشە. ئەمە هەڵەیە، ئەوەی دەکەوێتە پێشەوە ململانێی چینایەتییە. ستەمکاران ستەم لە ستەمدیدەکان دەکەن، و ستەمدیدەکان دەستدەدەنە شۆڕش تا ڕێیەك بدۆزنەوە بۆ دەرچوون لەژێر باری ستەم، و تەنیا ئەو

---

5 . the liberal arts

٦. خوێنەر دەتوانێت بگەڕێتەوە بۆ وتارەکەی لینین دەربارەی ئەم سێ بەشە پێکهێنەرەی مارکسیزم کە لە سایتی تێگەتیف دەستدەکەوێت.

کاتەشە ڕوودەکەنە فەلسەفە. ئا لەم خاڵەوەیە کە بەرەو مارکسیزم-لینینیزم هەنگاودەنێین و بەدوای فەلسەفەدا دەگەڕێین. هەموومان بەم ڕێگایەدا هاتووین. ئەوان خەڵاتیان لەسەر پەڕینی سەری من دانا، و چیانگ کای شیك ویستبووی بمکوژێت. بەم جۆرە بوو ڕوومکردە شەڕی چینایەتی و دەستمدایە فەلسەفە.

دەبێت خوێندکارانی زانکۆ بەم زستانە بەرەو لادێ بکەونەڕێ، بەتاییەت خوێندکارانی هونەرە ئازادەکان[هونەرە ئازادەکان لە پەروەردەی کلاسیکی سەدەکانی ناوەڕاستدا پێکهاتبوون لە: لۆژیك، ئەستێرەناسی، ڕەوانبێژی، ئەندازە، ڕێزمان، مۆسیقا، حیساب]. پێویست ناکات ئەوانەی لە زانستییەکان دەخوێنن، بە پەلەپەل بەرەو ناوچە گوندییەکان بڕۆن، گەرچی دەتوانن دانە و دووان بڕۆن. هەموو ئەوانەی سەرقاڵی خوێندنی هونەرە ئازادەکانن، خوێندکارانی مێژوو، ئابوریی سیاسی، ئەدەبیات و یاسا دەبێت تێکڕا بکەونەڕێ. مامۆستاکان، مامۆستاتیانی یاریدەدەر، کرێکاران و کارکەرانی ئیداری و خوێندکاران تێکڕا دەبێت بۆ ماوەی پێنج مانگێك بەرەو ئەوێ بڕۆن. دەبێت پێنج مانگ بڕۆنە لادێ، و پێنج مانگێکیش بڕۆنە کارگە تاکو مەعریفەیەکی بەرجەستە بەدەستبێنن. ئەسپ، مانگا، مەڕ، سەگ، بەراز، برنج، گەنمەشامی، دانەوێڵە، گەنم و جۆرەکانی هەرزن بخەنە بەر پشکنین و توێژینەوە. ڕەنگە لە زستاندا فریانەکەون دروێنە و بەروبووم ببینن، بەڵام لانیکەم دەتوانن زەوی و خەڵك ببینن. ململانێی چینایەتی، خۆی زانکۆیەکە. **زانکۆی پەکین** یان

زانکۆی خەڵك[٧]، کامیان باشترە؟ خۆم لە زانکۆی جەنگەڵی سەوز خوێندوومە و لەوێ هەندێ شت فێربووم. کۆنفۆشسیۆسم دەخوێندەوە. شەش ساڵم بۆ **چوارکتێب** و **پێنج کلاسیك**[٨] تەرخانکرد. دەمتوانی لەبەر بیڵێمەوە، گەرچی شتێکی ئەوتۆی لێ تێنەدەگەیشتم. لەو سەردەمەدا بەقووڵی بڕوام بە کۆنفۆشیۆس بوو، و تەنانەت هەندێك وتاریشم نوسی. پاشان بۆ ماوەی حەوت ساڵ چوومە قوتابخانەیەکی بۆرژوازی. شەش ساڵ لەوێ و حەوتیش لێرە، تێکڕا سیانزە ساڵ. هەموو دەرسە ئاساییەکانی بۆرژوازییم، بە زانستی سرووشتی و کۆمەڵایەتییەوە خوێند. تاڕادەیەك شێوازەکانی پەروەردە فێربووم. لەم حەوت ساڵەدا، پێنج ساڵم لە قوتابخانەی سەرەتایی خوێند و دووساڵیش لە ناوەندی و ماوەیەکیش لە کتێبخانە. لەو قۆناغەدا، بڕوام بە دوالیزمی کانتی هەبوو، بەتایبەت ئایدیاڵیزم. لەو سەرەتایەوە لایەنگری دەرەبەگایەتی(فیوداڵیست) و بۆرژوا دیموکرات بووم. ئەوە کۆمەڵگا بوو بەرەو شۆڕش پاڵی پێوەنام. چەند ساڵێکم وەك مامۆستای سەرەتایی و بەڕێوەبەری چوارساڵەی قوتابخانە بردەسەر. هەروەها مێژوو و زمانی چینییم لە قوتابخانەیەکی شەش ساڵەدا خوێند. ماوەیەکی کورتیش لە قوتابخانەی ناوەندی وانەم دەگوتەوە، بەڵام شتێکی ئەوتۆ تێنەدەگەیشتم. کاتێك هاتمە ناو حیزبی کۆمۆنیست و شۆڕشەوە، تەنیا ئەوەم دەزانی کە دەبێت شۆڕش بکەین. بەڵام شۆڕش دژی چ شتێك؟ چۆن دەمانتوانی شۆڕش بکەین؟ دیارە

---

[٧]. زانکۆی خەڵك تەرخان بوو بۆ ئەوانەی ڕەچەڵەکێکی کرێکاری و جووتیاری و چینایەتییان هەیە-و

[٨]. دوو بەرهەمی کۆنفۆشیۆسی.

دەبوو دژی ئیمپریالیزم [ی یابانی] و کۆمەڵگا کۆنەکە شۆڕش بکەین. بەڵام ئیمپریالیزم بۆ من بەتەواوی مایەی تێگەیشتن نەبوو، و تێگەیشتنیشم لەو بارەیەوە کە چۆن دژی شۆڕش بکەین لەوە کەمتر بوو. ئەوەی لە ماوەی ئەو سیانزە ساڵەدا فێری ببووم، هیچی بەکاری شۆڕشکردن نەدەهات. تەنیا سودم لە زمان وەردەگرت وەك ئامرازێك. نوسینی وتاریش بۆخۆی ئامرازێکە. بەپێی ئەو هۆکارانەی باسمکرد، ئەوەش سودی نەبوو. کۆنفۆشیۆس وتویەتی: «چاکەخوازی خەسڵەتی ناسینەوەی مرۆڤە، و مرۆڤیش ئەوانیتری خۆشدەوێت». بەڵام ئەی خۆی کێی خۆشدەویست؟ هەموو کەس؟ دیارە نەخێر. ئایا چەوسێنەرانیشی خۆشدەویست؟ هەموویان نا، بەڵام هەندێکیانی خۆشدەویست. ئەگەرنا بۆچی نەیتوانی ببێتە خاوەنی پلەوپایەیەکی بەرز؟ گەرچی خۆشیدەویستن و دەیویست یەکیانبخات، بەڵام ئەوان ئەویان نەدەویست. تا ئەو ڕادەیەی کەوتەناو برسێتییەوە و هاتە قسە: «ئەوە هەژارییە کە پیاوی ڕەسەن قایم و جیرەکات». کاتێکیش خەڵکی *کوان* ویستیان بیکوژن، تا سەرەمەرگ ڕۆیشت. زۆر بوون ئەوانەی کە بەهۆی سەردانەکردنی ویلایەتی چینەوە لە سەفەرەکەیدا بۆ ڕۆژئاوا، دایانە بەر ڕەخنە. لەڕاستیدا، شیعری "ئەستێرەی کلکداری تەمموز" لە **کتێبی غەزەلەکان**دا ئاوڕ لەم ڕووداوانە دەداتەوە لە *شانشی*. هەروەها شیعری "باڵندەی زەرد" کە دەربارەی مردنی "دۆك موی چین" و کوشتن و بەخاکسپاردنی سیان لە وەزیرەکانێتی لەگەڵ تەرمەکەی خۆیدا. سیما چیان، پێگە و نرخێکی بەرزی بۆ **کتێبی غەزەلەکان** دادەنا، و دەیوت کۆی سێسەد شیعرەکەی ناو ئەم کتێبە لەلایەن دانایان و لێهاتووانی

سەردەمی کۆن، و لە ساتی هەڵایسان و وروژانی هەستیاندا نوسراوە. بەشێکی زۆری شیعرەکانی **کتێبی غەزەلەکان** هۆنراوەی فۆلکلۆریی خەڵکە ئاساییەکەیە. خەڵکی ئاساییش، دانا و لێهاتوون و ئەو دەمەی لە ڕق و کینەدا دەوروژێن، شیعر دەهۆننەوە:

«ئێوە کە نە دەچێنن و نە دەشدوورنەوە،

ئەی ئەم بەرهەمەتان لەکوێ هێناوە؟

نە داوێك دەنێنەوە و نە ڕاوێکیش دەکەن،

ئەی ئەو فەروو و کەوڵە هەڵواسراوانە چین بە دار و دیوارتانەوە؟

ئای خانەدانان،

ئەوەی بەزەحمەت چنگ نەکەوتبێت، ناخورێت!».

دەستەواژەی "وێڵگەڕی و بەلاشخۆری" لەم شیعرەوە داتاشراوە. ئەم شیعرە، "عەرشی ئەعلا" دەخاتە بەر تۆمەتبارکردن و لەگەڵ حاکماندا دەکەوێتە دژایەتییەوە. سەرەڕای ئەمە، کۆنفۆشیۆس زۆر دیموکرات بوو. ئەو، هەندێك شیعرە لەبارەی عەشقی نێوان ژن و پیاوەوە [لە **کتێبی غەزەلەکاندا**] کۆکردۆتەوە. جو شی، لە هەندێك سەرنج و تێبینیی خۆیدا لەسەر ئەم شیعرانە، وەك بێئابڕوویی و بێبەندوباری قسەی لێکردوون. هەندێکیان وا بوون و هەندێکیشیان وا نەبوون. ئەوانەی کۆتایی، هەندێك شیعر بوون کە تیایاندا پەیوەندییەکانی نێوان پاشا و ژێردەستەکانی لە فۆرمی پەیوەندییەکانی نێوان ژن و پیاودا

وەسفکراوە. لە ویلایەتی شو(سیچوانی ئێستا)، لە سەردەمی پێنج سیلسیلە و دە ولاتدا، وی ژوانگ شیعرێکی هۆنیووەوە بەناوی "ژنی چینی شیعر بە بالآی زستاندا دەلێت"، وی ژوانگ ئەم شیعرەی لە گەنجێتیدا نوسیوە و لەوێدا شەوق و تامەزرۆیی خۆی بۆ پاشاکەی دەربڕیوە.

سەبارەت بە ڕۆیشتن [بۆ لادێکان]، دەبێت لەم زستان و بەهارەدا خوێندکاران دەستەدەستە و تاقمتاقم بکەونەڕێ تاکو لە خەباتی چینایەتییدا بەشداری بکەن. تەنیا لەم ڕێگەوەیە کە دەتوانیت شتێك فێربیت و چۆنیەتیی شۆڕشکردن تێبگەیت. ئێوەی ڕۆشنبیر، ڕۆژانە لە ئۆفیسەکانتاندا دادەنیشن، و باش دەخۆن، و باش دەپۆشن، و تەنانەت تۆزێکیش بە پێ ڕێناکەن. لەبەر ئەمەشە کە نەخۆش دەکەون. چوار زەروورەتە بنەڕەتییەکەی ژیان، واتە خواردن و پۆشاك و نیشتەجێبوون و گواستنەوە خۆیان دەبنە هۆکاری نەخۆشییش. تەنیا بەهۆی گۆڕینی هەلومەرجی ژیانتانەوە دەتوانن سیمای ڕۆشنبیرانەتان بگۆڕن، [واتە] لە لەبارەوە بۆ نالەبار، بەهۆی ڕۆیشتنتانەوە بۆ لادێ بۆ بەشداریکردن لە خەباتی چینایەت، و بەهۆی خۆپتەوکردنەوە لە شەڕەکانی «چوار پاکسازییەکە[9]» و «پێنج دژایەتییەکە[10]»دا.

ئەگەر دەرگیری ململانێی چینایەتی نەبن، ئیدی ئەوە چ فەلسەفەیەکە فێری دەبن؟!

---

[9] . four cleans
[10] . five antis

بچنە دێهاتەکان و شتەکان تاقیکەنەوە. گەر بەڕاست نەخۆش کەوتن، دەتوانن بگەڕێنەوە. گەر نەخۆشی، ژیانی خستنە مەترسییەوە، بگەڕێنەوە. هەرکە پێتان خستە ئەویٚ، حەماسەت و جۆشوخرۆشێکی تر وەردەگرن.

([بەشداریی] هاوڕیٚ کانگ شین: «ئەنیستیتۆی فەلسەفە و زانستە کۆمەڵایەتییەکانیش، دەبێت بەرەو لادیٚ بکەوێتەڕیٚ. چونکە خەریکە دەبێتە ئەنیستیتۆی شتە ئەنتیکەکان؛ سەرزەمینێکی لاهووتی وەکبڵێی لە جنسی بەشەر نین. لەم ئەنیستیتۆیەدا کەس *گوانمینگ ژیٚباو* ناخوێنێتەوە»).

من تەنیا *گوانمینگ ژیٚباو* و *ڤینهۆی باو* دەخوێنمەوە، و *جینمین ژیباو* ناخوێنمەوە چونکە *جینمین ژیباو* وتاری تیۆری بڵاوناکاتەوە. دوای پێشنیارکردنی من، دەستیانکرد بە بڵاوکردنەوەی [بەرهەمی تیۆری]. جیفانگجونباو زۆر زیندووە و قابیلی ئەوەیە بیخوێنیتەوە.

(هاوڕیٚ کانگ شین: «ئەنیستیتۆی ئەدەبیات هیچ گرنگییەك بە پرسەکانی *ژو گۆچینگ* نادات، و ئەنیستیتۆی ئابوری هەقی بەسەر *سونیەفان* و هەنگاونانیەوە نیە بەرەو کارەکانی لیبرمان و سەرمایەداری»).

لێگەڕیٚ با ڕێگەی سەرمایەداری بگرنەبەر. کۆمەڵگا زۆر ئاڵۆزە، و ئەگەر تەنیا بەرەو سۆسیالیزم هەنگاوبنێت نەك سەرمایەداری، ئاخۆ شتەکان سادە و چارسکەر دەرناکەون؟ ئایا ئەمە بە مانای غیابی "یەکێتیی دژەکان" و تاکلایەنەگەری نیە؟ لێگەڕیٚ با بەو ئاقارەدا هەنگاوبنێن. لێگەڕیٚ با شێتانە پەلامارمان بدەن، و لە سەر شەقامەکان خۆپیشاندان بکەن، و ڕاپەڕینی چەکدارانە بەرپابکەن. کۆمەڵگا زۆر ئاڵۆزە، تەنانەت کۆمۆنەیەك، هەرێمێك، یاخو کۆمیتەیەکی ناوەندیی تەنیا بوونی نیە کە دابەشنەکرێت بۆ **دوو**. مەگەر بە چاوی خۆمان هەڵوەشاندنەوەی

دیپارتمانتی کاری لادێیمان نەبینی؟ ئەم دیپارتمانتە، هەموو خەمی خۆی بۆ سیستەمی بەرپرسیارێتیی بەرهەمهێنانی خانەوادەی جوتیار و برەوپێدانی «چوار ئازادییە گەورەکە» تەرخاندەکات-ئازادیی قەرزکردنی پارە، بازرگانی، بەکارهێنانی هێزی کار، کڕین و فرۆشتنی زەوی-، هەروەها کۆمەڵێك ڕاگەیاندن و سەرنجیشی لەم بارەیەوە دەرکردبوو. دون زیهویی، لەبارەی ئەم پرسانەوە مشتومڕی لەگەڵ دەکردم. لە دانیشتنێکی کۆمیتەی ناوەندییدا، ئەو پێشنیارەی کرد کە بەهۆی پیادەکردنی چوار ئازادییە گەورەکەوە، [سیستەمی دیموکراسیی نوێ پتەوبکەین]. پتەوکردنی هەتاهەتایی دیموکراسیی نوێ، هاوتا و هاومانای پابەندبوونە بە سەرمایەدارییەوە. ئێمە دەڵێین، دیموکراسیی نوێ بریتییە لە شۆڕشی بۆرژوادیموکرات بەڕێبەرایەتیی پرۆلیتاریا، و تەنیا موڵکداران و بۆرژوازیی کۆمپرادۆر دەخاتە ژێر گوشاری خۆیەوە نەك بۆرژوازیی نیشتمانی. دابەشکردنی زەوی لەناو جووتیاراندا، بریتییە لە گۆڕینی موڵکایەتیی دەرەبەگایەتیی موڵکداران بۆ موڵکایەتیی تاکەکەسیی جووتیاران، و ئەمەش هێشتا مانەوەیە لە چوارچێوەی شۆڕشی بۆرژوازییدا. دابەشکردنی زەوییش، ئیشێکی ئەوەندە قورس و پڕووکێنەر نیە. مەك ئارتۆر لە یابان دەستیدایە دابەشکردنی زەوی، ناپلیۆنیش زەوییەکانی دابەشکرد. ڕیفۆرمی زەویوزار نە دەتوانێت سەرمایەداری لەناوببات و نە دەشگات بە سۆسیالیزم.

لە ئێستای دەوڵەتەکەماندا، نزیکەی سێیەکی دەسەڵات بەدەستی دوژمن یان هاوسۆزان و لایەنگرانی دوژمنەوەیە. پانزە ساڵێکە لەناو دەوڵەتداین و تەنیا دوو لەسەر سێی قەڵەمڕەوەکەی

بەدەستمانەوەیە. هەر ئەمڕۆ دەتوانیت سکرتێرێکی لقی حیزب بە نرخی چەند پاکەتە جگەرەیەك بکڕیت، جا بگات بەوەی کچەکەتانی لێ مارەبکەن. لە هەندێك ناوچەدا ڕیفۆرمی زەویوزار بەشێوەیەکی ئاشتییانە بەڕێوەچووە، و تیمەکانی ڕیفۆرم زۆر سست و لاوازن؛ دەتوانیت بە چاوی خۆت ببینیت، کە ئەم ناوچانە ڕووبەڕووی چ کێشەگەلێك بوونەتەوە.

هەندێك ئیقتیباس و مادەم سەبارەت بە فەلسەفە وەرگرتووە [مەبەست پرسی فەلسەفیی ناکۆکییە-تضاد-]. بەو نەخشە و گەڵاڵە کورتەشدا چوومەتەوە. بەڵام بوارم نەبووە باقیی بابەتەکە بخوێنمەوە. هەروەها چاوێکم بەو ئیقتیباسانەدا خشاندووە کە دەربارەی ئەنالیز و سەنتێزن.

باشترە بە هەمان شێوە، ئەو قسە و نوسینانە پوخت و کۆبکەینەوە کە سەبارەت بە "یەکێتیی دژەکان"ن، چ ئەوانەی بۆرژوازی لەبارەیەوە دەیڵێت و چ ئەوانەشی کە مارکس و ئەنگڵس و لینین و ستالین لەبارەیەوە دەیڵێن، یاخود ئەوانەی کە ڕیزیۆنیستەکان لەبارەیەوە دەیخەنەڕوو. یانسینژین، دیدگا و بۆچوونە بۆرژوازییەکان لەم بارەیەوە دەگێڕێتەوە. لە ڕابردوویەکی دوورتریشدا، هیگڵ لە ڕوانگەیەکی بۆرژوازییەوە باسی ئەمەی کردووە. لە سەردەمە کۆنەکانیشدا خەڵکانێکی لەم جۆرە هەبوون، بەڵام هێندەی پاشینەکانیان بەد و بێفەڕ نەبوون. بۆگدانۆف و لۆناچارسکی، سەردەمانێك باسی **دییزم**یان دەکرد. من کتێبە ئابورییەکەی بۆگدانۆفم خوێندۆتەوە. لینینیش خوێندبوویەوە و بە ستایشەوە باسی ئەو بەشەی دەکرد کە تایبەت بوو بە کەڵەکردنی سەرەتایی [سەرمایە].

(کانگ شین: ڕەنگە ئابوریی بۆگدانۆف لە ئابوری ڕیزیۆنیزمی مۆدێرن ماقووڵتر بێت. ئابوریی کایۆتسکییش لە ئابورییەکەی خرۆشۆف ماقووڵترە، و ئابوریی یۆگۆسلاڤیاش لەوەی سۆڤیەت ماقووڵترە. لانیکەم، جیلاس بڕێك ستایش و ڕێزی بۆ ستالین هەبوو و دەیوت ستالین بەرامبەر بە هەندێك پرسی چین، ڕەخنەی لە خۆی دەگرت).

ستالین درکی بەوە کرد کە سەبارەت بە کێشەکانی چین کەوتۆتە هەندێك هەڵەوە، هەڵەگەلێك کە زۆریش بچوك نەبوون. ئێمە وڵاتێکی گەورەین بە چەند سەد ملیۆنێك دانیشتوانەوە. ساڵانێکی زۆرمان تەرخانکرد بۆ ئەوەی دەسەڵاتی دەوڵەت بگرینەدەست، و لە کۆی ئەو ماوەیەدا کە جەنگی بەرەنگارییمان دژی یابان هەبوو، خۆمان بۆ ئەم مەسەلەیە ئامادەدەکرد. گەر چاوێك بە دۆکیۆمێنتەکانی کۆمیتەی ناوەندی لەو سەردەمەدا، بۆنمونە **دەربارەی دیموکراسیی نوێ**، بخشێنین؛ مەسەلەکە بەتەواوی ڕووندەبێتەوە. ئەم [دۆکیۆمێنت]ـە پێمان دەڵێت خستنەسەرپێی دیکتاتۆریەتی بۆرژوازی بۆ ئێمە کاری نەکردەیە، و تەنیا دەتوانین دیموکراسیی نوێ لەژێر ڕێبەرایەتیی پرۆلیتاریادا جێگیربکەین، و دیکتاتۆریەتی[١١] دیموکراسییانەی خەڵك بە ڕێبەرایەتیی پرۆلیتاریا بنیاتبنێین. لەم وڵاتەی ئێمەدا بۆ ماوەی هەشتا ساڵ، هەموو شۆڕشە دیموکراسییەکان لەژێر ڕێبەرایەتیی بۆرژوازییدا شکستیاندەهێنا. بەڵام شۆڕشی دیموکراسی، بە ڕێبەرایەتیی ئێمە سەرکەوتنی حەتمیی بەدواوە بوو. ئەمە تاکە ڕێگاچارە بوو و هیچ ڕێگاچارەیەکی تر بوونی نەبوو. ئەمە هەنگاوی یەکەم بوو، و هەنگاوی دواتر بنیاتنانی سۆسیالیزم بوو. لەم ڕووەوە، **دەربارەی دیموکراسیی نوێ**

[١١]. وشەی دیکتاتۆریەت لەم سیاقە کۆمۆنیستییانەدا بەمانای حوکمی زۆرینە دێت-و

بەرنامەیەكی گشتگیر بوو. ئەم دۆكیۆمێنتە ئاوڕ لە سیاسەت و ئابوری و كەلتور دەداتەوە، بەڵام قسەیەك لەسەر مەسەلە سەربازییەكان ناكات[...][١٢]

*** ***
***

سەنتێز چۆن ڕوودەدات؟

خۆتان دیوتانە كە چۆن دوو دژ، كۆمێنتانگ[١٣] و حیزبی كۆمۆنیست، بەسەر پانتایی ئەم وڵاتەوە بوونە سەنتێز. سەنتێزەكە بەم جۆرە ڕوویدا: كاتێك هێزەكانی كۆمێنتانگ گەیشتنە سەرمان، قووتماندان، پارچەپارچە قووتماندان. ئەمە تیۆری «تێهەڵكێشكردنی دوو لە یەك دا»ی سیانژین نەبوو، وەكچۆن سەنتێزی دوو شت نەبوو لە چوارچێوەی پێكەوەهەڵكردنێكی ئاشتییانەدا. كۆمێنتانگ خوازیاری پێكەوەژیانێكی ئاشتییانە نەبوو، دهیویست بمانكاتە پاروویەك. گەرنا، بۆچی پەلاماری "یەنان"ی دا؟ هێزەكانی، جگە لە سێ پارێزگای سەرسنور، تێكڕای شانشیی باكوریان دایە ژێرپێ. تۆ ئازادیی خۆتت هەیە و منیش هی خۆم. تۆ دووسەد و پەنجا هەزار كەست هەیە و منیش بیستوپێنج هەزار، ژمارەیەك بریگادی سەربازی و نزیكەی بیست هەزار سەرباز. بەهۆی ئەم ئەنالیزەوە، سەنتێز چۆن درووستبوو؟ تۆ ڕۆیشتیت بۆ هەر

---

[١٢]. لێرەدا چەند پەرەگرافێكمان لە لێدوانەكەی ماو قرتاند و بە پێویستمان نەزانی، چونكە دەپەرژێتە سەر هەندێك پرسی تەواو ناوخۆیی-و

[١٣]. حیزبی ناسیۆنالیستی چین كە دامەزرێنەری كۆماری چین بوو و سەردەمانێكیش دژایەتیی حیزبی كۆمۆنیستی چینی دەكرد تا سەرەنجام شكستی هێنا-و

شوێنێك کە پێت خۆش بوو، بەڵام من بەجارێك قووتمدایت. ئەگەر بمتوانیایە لە شەڕدا سەربکەوم، شەڕمدەکرد؛ ئەگەریش نەمتوانیایە ئەوا هەڵدەهاتم. لە مارسی ١٩٤٧تا مارسی ١٩٤٨، سەرتاپای سوپای [دوژمن] سڕدرایەوە، چونکە ئێمە دەیان هەزار کەسمان لە هێزەکەی لەناوبرد. "ئیچوان"مان گەمارۆ دا، کاتێکیش فەرماندەی سوپای دوژمن، واتە *لیو کان*، بۆ یارمەتیدانی هێزەکانی هاتەناوەوە، کوژرا. دووان لە سێ فەرماندەکەی یەکەکانی سوپاکەشی کوژران، سێیەمیشیان بە دیل گیرا و کۆی سوپاکەی تەفروتونا بوو. ئەمە نمونەیەك بوو بۆ سەنتێز. ئەوانەی دەیانویست لەگەڵمان بمێننەوە، دەیانتوانی بمێننەوە و ئەوانەشی کە نەیاندەویست بمێننەوە پارەیەکمان دەدانێ بۆ خەرجیی سەفەرەکەیان. دوای لەناوچوونی *لیو کان*، ئەو بریگاد(لیوا)یەی لە ئیچوان جێگیرببوو، تەسلیم بوو. لە هەر سێ شەڕی گەورەی لیاو شین، هوایهای، و پینژین دا میتۆدی سەنتێز چی بوو؟ فۆ زۆی، لە بەرژەوەندیی ئێمە بوو بە سەنتێز و کۆی ٤٠٠ هەزار سەربازەکەی بەبێ تەقاندنی فیشەکێك، چەکەکانیان دانا.

یەکێك ئەویتر دەخوات، و ماسیی بچوکیش دەبێتە خۆراکی ماسیی گەورە؛ ئەمەیە سەنتێز [لە دیدی منەوە]. لە هیچ کتێبێکدا ئەمە نەنوسراوە. لە کتێبەکانی خۆیشمدا هەر نەنوسراوە. سیانژین «تێهەڵکێشکردنی دوو لە یەك دا»ی خستۆتەڕوو، و دەڵێت: سەنتێز بریتییە لە پەیوەندیی نێوان دوو شتی لێکدانەبڕاو[١٤]. کام دوو شت لە دونیادا لێکدانەبڕاون؟ لەنێوان شتەکاندا هەندێك لینك و پەیوەندی هەر هەیە، بەڵام

[14]. inseparable

هەمیشە قابیلی جیابوونەوە و دابڕانن لەیەكتری. هیچ شتێك بوونی نیە لێك جیانەكرێتەوە و دانەبڕێنرێت[١٥]. لە ماوەی بیست و ئەوەندە ساڵ خەباتدا، زۆرێكمان لەلایەن دوژمنەوە قووتدران. لە سێسەد هەزار هێزی سوپای سوور، تەنیا بیستوپێنج هەزار كەس گەیشتنە ناوچەی سەرسنووری شانشی-گانسو-نین‌شا، و باقییەكەی هەڵلوشران و تەفروتونا كران و كوژران و بریندار بوون.

پێویستە ژیانمان لەسەر بنەمای گفتوگۆ دەربارەی "یەكێتیی دژەكان" بنیات‌بنێین.

(هاوڕێ كانگ شین: «نەك هەر تەنیا دەربارەی چەمكەكان قسەبكەین»).

مادام مەسەلەی ئەنالیز لەئارادایە، سەنتێز بوونی هەیە و مادامیش سەنتێز دەڕواتەپێش ئەوا ئەنالیزیش بەردەوام دەبێت. كاتێك مرۆڤ، گیانەوەران و ڕووەكان دەخوات، دەستدەدەنە ئەنالیز. بۆچی ئێمە [ی مرۆڤ] لم ناخۆین و برنجێك وردەزیخی تیا بێت حەزی لێناكەین؟ بۆچی وەكو ئەسپ و مانگا و مەڕ، گیا ناخۆین، بەڵكو سەوزەواتێكی وەك كەلەرم دەخۆین؟ بڕیاری لەم جۆرە، لەسەر ئەنالیز بەندە. شین‌نون، تامی سەد چەشن گژوگیای كرد و لەم ڕێگەیەشەوە كردنی بە ڕەچەتەی پزیشكی. دەیان هەزار ساڵ ئەنالیز ئەوەی ڕوونكردۆتەوە كە چ شتێك دەخورێت و چییش ناخورێت.

---

[١٥]. دیارە ئەمە پێچەوانەی دیالەكتیكی هیگڵە، كە شتەكان و دیاردەكان لەوپەڕی جیابوونەوە و دابڕاندا، لە پەیوەندییدا دەبن و بەپێچەوانەشەوە. بۆ خوێندنەوە لەسەر ئەم پرسە، دەتوانیت سەیری وتاری "دیالەكتیكی بەش و گشت" بكەیت لە كتێبی دیالەكتیك، كتێبی دووەمی نێگەتیف، ٢٠١٦-و

کوله و مار و کیسەڵ دەخورێن. قرژانگ و سەگ و ئاوییەکان[١٦]یش دەخورێن. هەندێك لە خەڵکانی دەرەوە ئەمانە ناخۆن. لە *شانشیی باکور*، ماسی و گیانەوەرە ئاوییەکان ناخۆن. ساڵێکیان *ڕووباری زەرد* هەستا و دەیان تەن ماسیی فڕێدایە کەنارەوە، و ئەم هەمووە ماسییە مردارەوەبووەیان بۆ پەیینی کشتوکاڵ بەکارهێنا.

فەلسەفەکەی من خۆماڵییە، و فەلسەفەی ئێوەش بیانی.

(هاوڕێ کانگ شین: ڕێبەر، دەکرێت باسی سێ کاتیگۆرییەکە بکەیت؟).

ئەنگڵس باسی سێ کاتیگۆرییەکەی کرد، بەڵام من بڕوام بە دووانیان نیە(یەکێتیی دژەکان بنەڕەتیترین یاسایە، گۆڕانی چەندێتی و چۆنیەتی بۆ یەکتر بریتییە لە یەکگرتنی هەردوو دژەکەی چەندێتی و چۆنیەتی، و نەفیی نەفییش هەر بوونی نیە). بە یەك ئاست دانانی گۆڕانی چەندێتی و چۆنیەتی بۆ سەر یەکتر، و نەفیی نەفی، لەگەڵ یاسای یەکێتیی دژەکاندا سێتایی و سیانیگەراییە نەك مۆنیزم. یەکێتیی دژەکان، بنەڕەتیترین کاتیگۆرییە. گۆڕانی چەندێتی و چۆنیەتی بۆ یەکتر، هەمان یەکێتیی دژەکانی چەندێتی و چۆنیەتییە. نەفیی نەفی بوونی نیە: جەختکردنەوە[١٧]، نەفی، جەختکردنەوە، نەفی. لە پەرەسەندن و کامڵبوونی شتەکان و دیاردەکاندا، هەر ئەڵقەیەك لە زنجیرەی ڕووداوەکاندا هەم جەختکردنەوەیە و هەم نەفییش. کۆمەڵگای کۆیلایەتی، کۆمەڵگای سەرەتایی نەفیکرد؛

---

[16] . eels

[17]. اثبات -affirmation

بەڵام لە پەیوەندییدا بە کۆمەڵگای دەرەبەگایەتییەوە جەختکردنەوە بوو. کۆمەڵگای دەرەبەگایەتی نەفیکردنی کۆمەڵگای کۆیلایەتی بوو، بەڵام جەختکردنەوەش بوو لەسەر کۆمەڵگای سەرمایەداری. کۆمەڵگای سەرمایەدارییش نەفیکردنی کۆمەڵگای دەرەبەگایەتی بوو، بەڵام هاوکات جەختکردنەوەش بوولەسەر کۆمەڵگای سۆسیالیستی.

سەنتێز چیە؟ ئایا کۆمەڵگای سەرەتایی دەتوانێت لەگەڵ کۆمەڵگای کۆیلایەتییدا هەڵبکات؟ پێکەوەهەڵکردن هەیە، بەڵام تا پلەیەك. لە دوا شیکاردا، کۆمەڵگای سەرەتایی ڕووەو لەناوچوون دەڕوات. سەرەڕای ئەوەی گەشەی کۆمەڵگا پلەبەپلە ڕوودەدات، کۆمەڵگای سەرەتایی خۆیشی بەسەر چەند قۆناغێکدا دابەشدەبێت. لەو سەردەمەدا، هێشتا بەخاکسپاردنی ژن لەگەڵ مێردە مردووەکەیدا نەببووە ڕێوڕەسمێکی باو، بەڵام [دواتر] ژنان بەزۆر بوونە ژێردەستەی پیاوان. سەرەتا پیاوان ژێردەستەی ژنان بوون، پاشان شتەکە بووەوە دژی خۆی و ژنان بوونەوە بە ژێر دەستەی پیاوان. وێڕای ئەوەی ئەم قۆناغەی مێژوو، ملیۆنێك ساڵ یان زیاتری خایاند، بەڵام گۆشەکانی تا ئێستاش بۆ ئێمە زۆر ڕوون نیە. هێشتا پێنج هەزار ساڵێك لە تەمەنی کۆمەڵگای چینایەتی تێنەپەڕیوە. هەندێك کەلتور و شارستانیەتی وەك لونشین و یانشاو، کە خاوەنی سەنعەتەکانی گۆزەگەری و تێکەڵکردنی ڕەنگەکانی بوون، دوایین کۆمەڵگاکانی چاخی سەرەتاییان پێکدەهێنا.

بەکورتییەکەی، یەکێك ئەویتر قووتدەدات، یەکێك بەسەر یەکێکی تردا زاڵدەبێت، چینێك لەناودەچێت و چینێکی تر

هەڵدەسێتەوە؛ کۆمەڵگایەك لەناودەچێت و کۆمەڵگایەکی تر سەردەردێنێت. دیارە لە پرۆسەی گەشە و پەرەسەندندا، هەموو شتێك پەتی و بێگەرد نیە. کاتێك پەرەسەندنەکە دەگاتە سەر کۆمەڵگای دەرەبەگایەتی، هێشتا هەندێك پاشماوەی سیستەمی کۆیلایەتی دەمێنێتەوە، بەڵام ئەوەی کە سەرەکییە بریتییە لە سیستەمی دەرەبەگایەتی. [لە کۆمەڵگای دەرەبەگایەتیدا] هێشتا ژمارەیەك *سیرف(serf)* و ژمارەیەك کرێکار/کۆیلەی وەك سەنعەتکارانی بازوو هەبوون. کۆمەڵگای سەرمایەدارییش زۆر بێگەرد نیە و تەنانەت لەو کۆمەڵگایانەشدا کە گەشەیەکی زیاتری سەرمایەدارییان هەیە، دیسان بەشێکی دواکەوتوو هەیە. وەك سیستەمی کۆیلایەتی لە باشوری ویلایەتە یەکگرتووەکان کە ئەگەرچی لینکۆڵین هەڵیوەشاندەوە، بەڵام ئەمڕۆش کۆیلەی ڕەشپێست هەن و شەڕوشۆڕێکی زۆر توندوتیژانە لەگۆڕێدایە. زیاد لە بیست ملیۆن کەس، کە ژمارەیەکی بەرچاوە، بەشدارییان لەم خەبات و شەڕەدا هەیە.

لەناوبردنی یەکێك بەدەستی یەکێکی تر، سەردەرکردن، گەشە و کۆتاییهاتن دەرهەق بە هەموو شتەکان ڕاست دەردەچێت. ئەگەر یەکێك بەدەستی یەکێکی تر لەناونەچێت، ئەوا خۆی بۆخۆی لەناودەچێت. بۆچی مرۆڤەکان دەمرن؟ تەنانەت بەگزادە و خانەدانانیش دەمرن. ئەمە یاسای سرووشتە. ژیانی دارستانەکان لە ژیانی مرۆڤەکان درێژترە، بەڵام تەمەنی ئەوانیش لە چەند هەزار ساڵێك تێناپەڕێت. گەر مردن نەبوایە، [ژیان] تەحەمول نەدەکرا. گەر کۆنفۆشیۆس لە ژیاندا بمایە و بمانتوانیایە ببیینین، ئەوا زەوی نەیدەتوانی ئەو هەموو مرۆڤە بگرێتەخۆی. من پەیڕەوکاری تەریقەتەکەی *ژوانگزیم*، کاتێك هاوژینەکەی

مرد، دەیدا بەسەر گۆزەی ئاوەکەدا و گۆرانیی دەچڕی. کاتێك مرۆڤەکان دەمرن، دەبێت جەژنی سەرکەوتنی دیالەکتیك و لەناوچوونی شتە کۆنەکان بگێڕین. تەنانەت سۆسیالیزمیش دەمرێت، چونکە ئەگەر وانەبێت ئەوا کۆمۆنیزم لەئارادا نابێت. کۆمۆنیزم لانیکەم بۆ ملیۆنان ساڵ بەردەوامیی هەیە. من بڕوام بەوە نیە لە سەردەمی کۆمۆنیزمدا گۆڕانی چۆنیەتی بوونی نابێت و کۆمۆنیزم بە هەندێك قۆناغی گۆڕینی چۆنیەتییدا تێناپەڕێت. من بڕوام بەمە نیە. چەندێتی دەگۆڕێت بۆ چۆنیەتی و چۆنیەتییش بۆ چەندێتی. بڕوام بەوە نیە [کۆمۆنیزم] بۆ ملیۆنان ساڵ هەروا لەڕووی چۆنیەتییەوە بەڕەهایی بەبێ گۆڕان دەمێنێتەوە! ئەمە لە چاوی دیالەکتیکەوە، شتێکی وێنانەکراوە. بۆنمونە ئەم پرەنسیپ و پێوەرە [ی مارکس] لەبەرچاو بگرن: «هەرکەس بەپێی توانای خۆی [کاردەکات]، هەرکەس بەپێی پێداویستیی خۆی [وەردەگرێت]». ئایا ئێوە بڕواتان وایە کە بەدرێژایی یەك ملیۆن ساڵ، تەنیا جۆری ئابوری لەئارادا دەبێت؟ ئایا بیرتان لەمە کردۆتەوە؟ کەواتە چ پێویستییەکمان بە ئابورناسانە؟ تەنیا یەك دانە کتێب چارەی کێشەکانی دەکردین و دیالەکتیکیش دەمرد.

دیالەکتیکی ژیان، جووڵانی بەردەوامێتی بەرەو دژەکەی خۆی: [بەرەو مەرگ]. مرۆڤ سەرەنجام ڕووبەڕووی ڕۆژی حەشری خۆی دەبێتەوە. کاتێك لاهووتی و تیۆلۆژیستەکان قسە لە ڕۆژی حەشر دەکەن، بەهۆی بڵاوکردنەوەی ڕەشبینییەوە، خەڵکی دەترسێنن. ئێمەش دەڵێین بەهۆی لەناوچوونی مرۆڤەوە، شتێکی پەرەسەندووتر دێتەبەرهەم. مرۆڤایەتی هێشتا لە ساتەوەختەکانی منالّیی خۆیدا دەژی. ئەنگڵس باسی جووڵانی کردووە لە

قەڵەمڕەوی زەرووورەتەوە بۆ قەڵەمڕەوی ئازادی، و دەیوت ئازادی بریتییە لە تێگەیشتن لە زەرووورەت. ئەم ڕستەیە تەواو نیە و تەنیا نیوەی ڕاستییەکە هەڵدەگرێت، و نیوەکەی تری بە نەوتراوی دەهێڵێتەوە. ئایا تەنیا بەهۆی درککردنی زەرووورەتەوە دەتوانین بگەین بە ئازادی؟ ئازادی بریتییە لە درککردنی زەرووورەت و گۆڕینی زەرووورەتیش. دەبێت دەستبدەیتە کار و پراکتیك. ئایا هەر بخۆیت و بخەویت، دەست لە ڕەش و سپی نەدەیت و تەنیا درکی بکەیت، کێشەکە چارەدەبێت؟ کاتێك یاسایەك دەدۆزیتەوە، دەبێت بتوانیت بیخەیتەکار، دەبێت سەرلەنوێ جیهان دروستبکەیتەوە، زەوی بکێڵێت و توێکاریی بکەیت، بینا دروستبکەیت، کانەکان هەڵدڕیت و دەستبدەیتە دامەزراندنی پیشەسازی. لە داهاتوودا ژمارەی دانیشتوان زیاددەکات و لەبەر ئەوەی مادەی خۆراکیی کافی لەبەردەستدا نابێت، ئەوا پێویستە خۆراکی خۆی لە مادەی کانەکانەوە ئامادەبکات. کەواتە تەنیا لەڕێگەی گۆڕانکارییەوەیە کە دەتوانین بگەین بە ئازادی. ئایا ڕێیتێدەچێت لە داهاتوودا بگەین بە ئازادیی ڕەها؟ لینین دەڵێت لە داهاتوودا ژمارەی ئەو فڕۆکانەی کە بە ئاسمانەکانەوە دەفڕن و بەملاو ئەولادا دەچن، هێندەی مێش و مەگەزەکان زیاددەبن و لە هەرلایەکەوە بەریەك دەکەون. لەم بارەیەوە دەبێت چی بکرێت؟ چۆنچۆنی مناوەرەیان دەکەین؟ ئەگەر وابکەین، ئەوا پرسەکان ئازادی دەیانگرێتەوە؟ حاڵی حازر لە پەکیندا ١٠٠٠٠ پاس بوونی هەیە، لە تۆکیۆ سەدهەزار(یان هەشتسەد هەزار؟)، لەوێ بەریەککەوتن و ڕووداوی هاتوچۆ زیاترە. ئێمە ئۆتۆمبێلی کەمترمان هەیە و شۆفێران و خەڵك فێردەکەین، بۆیە ژمارەیەکی کەمتری

ڕووداوی هاتوچۆمان هەیە. بەڵام ١٠٠٠٠ ساڵ دواتر، پەکین دەکەوێتە چ دۆخێکەوە؟ ئایا ئەوکاتیش ژمارەی پاسەکان هەر دەهەزار دانە دەبێت؟ شتی نوێ دادەهێنرێت و هۆیەکانی گواستنەوەی ئێستا لەناودەچن و خەڵك دەتوانن بەهۆی ئامێرێکی سادەوە بفڕن. مرۆڤ دەتوانێت بفرێت و لە هەرکوێشدا ویستی بنیشێتەوە. بۆیە بەتەنیا تێگەیشتن لە زەرووەرەت بەس نیە، بەڵکو دەبێت بیشیگۆڕیت.

من بڕوام بەوە نیە کۆمۆنیزم دابەشنەبێت بۆ چەند قۆناغێکی جیاواز، و هیچ گۆڕانێکی چۆنیەتیی تیا ڕوونەدات. لینین دەڵێت هەموو شتێك قابیلی دابەشبوونە و دابەشدەبێت. ئەتۆم وەك نمونە دێنێتەوە و دەڵێت نەك هەر ئەتۆم بەڵکو ئەلیکترۆنیش قابیلی دابەشبوونە. پێشتر واسەیردەکرا کە [ئەلیکترۆن] دابەشنابێت. زانستی کەرتبوونی ناوکی ئەتۆم، هێشتا زۆر ساوایە و تەنیا بیست سی ساڵێك لە تەمەنی دەگوزەرێت. لەو چەند دەیەی دواییدا، زانایان ناوکی ئەتۆمیان کەرتکردووە بەسەر بەشە پێکهێنەرەکانیدا وەك: پرۆتۆن، ئەنتیپرۆتۆن، نیوترۆن، ئەنتینیوترۆن، میزۆترۆن___و ئەنتیمیزۆترۆن. ئەمانە گەردیلەی قورسن. گەردیلەی لەوەش سوکتر هەیە. ئەم دۆزینەوانە، بەشێوەیەکی سەرەکی بەدرێژایی جەنگی جیهانیی دووەم و دوای ئەوە بەدەستهاتوون. ئیمکانی جیاکردنەوەی ئەلیکترۆن لە ناوکی ئەتۆم، ماوەیەکی زیاتریشە دۆزراوەتەوە. سیمێك بۆ گواستنەوەی کارەبا سود لە ئەلیکترۆنە ئازادەکانی سەر ڕووی دەرەوەی مس یان ئەلەمنیۆم وەردەگرێت. ئەوەش دۆزراوەتەوە کە لە دوورایی ٣٠٠ لی(li)ـەوە لە کەشی زەوی، چینێك ئەلیکترۆنی ئازاد هەیە. لەوێشدا ئەلیکترۆن و

ناوکە ئەتۆمییەکان لیکجودان. تا ئێستا ئەلیکترۆن کەرتنەکراوە، بەڵام ڕۆژێك دێت بتوانرێت ئەویش شەقبکرێت. جانگزی دەیوت: «ئەگەر چەکوشێك، هێندەی درێژی پێیەك بێت، هەموو ڕۆژێك بکرێتە دووڵەتەوە؛ ئەوا دوای دەهەزار نەوەش هەر تەواونابێت» (جانگزی، فەسڵی ٣٣ی جیهان، بە ئاماژەکردنی گۆنگزی و لۆنگزی). ئەمە حەقیقەتە. گەر بڕواشی پێناکەن، تاقیی بکەنەوە. ئەگەر کۆتاییهات، بوونی شتێك بەناوی زانستەوە بێمانا دەبێت. دیاردەکان هەمیشە لە پەرەسەندندان و ئەم پرۆسەیەش تا ناکۆتا درێژەی هەیە. کات و شوێن ناکۆتان. فەزا، چ لەڕووی مایکرۆسکۆبی و چ لەڕووی میکرۆسکۆبییەوە، ناکۆتایە؛ و تا ناکۆتا قابیلی دابەشبوونە. بۆیە تا ملیۆنێك ساڵی تریش، زانایان کۆمەڵێك ئیشیان هەیە بیکەن. من وتارەکەی *ساکاتا* دەربارەی گەردیلە بنەڕەتیەکان بەرز دەنرخێنم کە لە *بۆڵتنی لێکۆڵینەوەی زانستە سرووشتییەکان*دا دابەزیبوو. بەر لەمە هەرگیز وتارەی لەو جۆرەم نەبینیبوو. ئەم وتارە لەسەر بنەمای ماتریاڵیزمی دیالەکتیك نوسراوە. لە لینینەوە وتەیەك وەردەگرێت: «کورتهێنانی فەیلەسوفان دەگەڕێتەوە بۆ فەلسەفەی کتێبی[18]، نەك فەلسەفەی پراکتیك». دەبێت بەردەوام شتی نوێ بخەینەڕوو، ئەگینا چ کارەین؟ ئەوانەی دوای خۆمان دێن چ کارەن؟ شتە نوێیەکان لە پرسە پراکتیکییەکاندا نوستوون، بۆیە دەبێت پەنا بۆ پراکتیك ببەین.

سەرەنجام، ئاخۆ *جین‌چیۆ* مارکسییە؟ چێژ لە وتارەکانی دەبینم دەربارەی بودیزم و پەسەندی دەکەم. [لەپشت ئەم وتارانەوە] هەندێك لێکۆڵینەوە نوستوون. *جین*، قوتابیی *تان‌یۆنتۆن*ە. ئەو،

18 . bookish philosophy

تەنیا باس لە بودیزمەکەی سیلسیلەی *تان* دەکات و باس لە بودیزمی دوایین ناکات. فەلسەفەی عەقڵانی[19]، لە سیلسیلەکانی *سۆن* و مین لە قوتابخانەی *چان*(زین) لە سەردەمی سیلسیلەی *تان*دا پەرەیسەند، و ئەمەش جووڵانێك بوو لە ئایدیالیزمی سوبێکتیڤ(خودی)ـەوە بەرەو ئایدیالیزمی ئۆبێکتیڤ(بابەتی). تاویزم هەیە و بودیزمیش، هەڵەیە گەر جیاکاری نەخەینە نێوان ئەم دووانەوە. بودیزم و تاویزم هەن، کەوایە دەتوانین دەرهەق بەوان بێباك بین؟ *هان یۆ*، ناعەقڵانی و بێلۆژیك بوو. درووشمەکەی ئەمە بوو: «لە ئایدیاکانی [پێشینانەوە] فێربن، نەك لە قسەکانیانەوە». ئایدیاکانی ئەو، لە نوسینی ئەوانیترەوە وەرگیرابوو. فۆرم و شێوازی پێکهاتەبەندیی دانراوەکانی دەگۆڕی. بە لۆژیك قسەی نەدەکرد، و ئەو تۆزە شتەشی کە دەیوت؛ لەبنەڕەتەوە لە سەردەمی کۆنی وەردەگرت. لە **باسوخواسی مامۆستایاندا**، هەندێك شتی تازە بەرچاودەکەوێت. *لیو زیهۆ*، جیاواز بوو. ئاشنای ماتریالیزمی بودی و تاوی بوو. وێڕای ئەمەش، **وەڵامە بەهەشتییەکان**[20] کورت بوو، زۆر کورت. **وەڵامە بەهەشتییەکانی** ئەو، لە **پرسیارە بەهەشتییەکانی** بەرهەمی چی *یۆن*ەوە وەرگیرابوو. لە ماوەی چەند هەزار ساڵدا، تەنیا ئەو بوو پارچەیەکی وەك **وەڵامە بەهەشتییەکانی** نوسیبوو. **پرسیارە بەهەشتییەکان** و **وەڵامە بەهەشتییەکان** لەبارەی چییەوەن؟ ئەم دەقانە شەرحێکی ڕوونیان نیە و تێگەیشتنیان مەحاڵە و تەنیا دەکرێت لە بیرۆکە گشتییەکەیان تێبگەیت. پرسیارە بەهەشتییەکان، دەقێکی نایابە. هەزاران ساڵ لەمەوبەر،

---

[19]. The rational philosophy
[20]. Heaven's Answers

جۆرەها پرسی پەیوەست بە بوون و سرووشت و مێژووەوە خستۆتەڕوو.

١٩٦٤/٨/١٨

سەرچاوەکان:

١) گفتگو درباره مسائل فلسفه، مائوزدون، شهاب آتشکار، انتشارات میر.

٢) TALK ON PROBLEMS OF PHILOSOPHY, Mao Zedong....

MAO
TSE
TUNG

2016
www. Negativegroup.org